

Имомга ишонч қачон ортади?

Сўнгги йилларда мамлакатимизда масжидлар обод қилиниб, намозхонларга қулай шароитлар яратиб берилмоқда. 2022 йилда янги масжидларнинг 13 таси давлат рўйхатидан ўтказилиб, намозхонлар хизматига топширилди. Шунингдек, 50 та масжид қайта қурилиб, 38 таси тўла таъмирланди.

Айни пайтда 267 та масжидда қурилиш ишлари давом этмоқда. 2023 йил охиригача 49 та масжидни фойдаланишга топшириш, 161 та жомени қайта қуриш ва 23 тасини тўлиқ таъмирлаш режалаштирилган.

Сўнгги икки йилда қурилиши давом этаётган масжидларга икки миллиард бир юз ўттиз миллион сўмдан зиёд моддий ёрдам кўрсатилди.

Ҳозир республикаимиз миқёсида катта йўл бўйларида 15 та масжид янги лойиҳа асосида тубдан қайта қурилмоқда, 7 та жомени қайта қуриш, 5 тасини йўл ёқасига кўчириш режа қилинган. Шунингдек, катта йўлларга яқин атрофдаги масжидлар номи ва масофасини кўрсатувчи махсус белгилар ўрнатилди.

Муҳими, юртдошларимиз ушбу масжидларда Рамазон, Қурбон ҳайитларини, хатми Қуръонлар ҳамда таровеҳ намозларини жамоат бўлиб ўқиб, шукуҳга тўлиб, Яратгандан мамлакатимиз тинчлиги ва равнақи, халқимизнинг янада фаровонлигини сўраб дуолар қилишмоқда.

Ўзбекистон мусулмонлари идораси раиси, муфтий Шайх Нуриддин Холиқназар ҳазратлари саъй-ҳаракатлари билан Марказий Осиёда ягона бўлган Фатво маркази ташкил этилди. Ушбу марказда юртимизнинг забардаст уламолари ҳамда фикҳ соҳаси олимлари иш олиб боради. “Колл марказ”ида мўмин-мусулмонларнинг саволларига ҳар жиҳатдан асосли жавоблар бериляпти. Саволлар электрон, ёзма ҳамда юзма-юз шаклда ҳам қабул қилинади.

Шайх Нуриддин Холиқназар ҳазратлари ҳамда Уламолар кенгаши томонидан марказга йўлланган саволлар саралаб

олиниб, яқинда “Фатволар тўплами: 500 саволга 500 жавоб” китоби нашр этилди.

Қуръони каримни ўрганишга бўлган эҳтиёжни таъминлаш учун Ўзбекистоннинг ҳар бир ҳудудида тажвид курслари фаолият кўрсатиб келяпти. Бугунга қадар 35 мингдан зиёд мўмин-мусулмонлар Қуръон ўқишни ўрганишди.

Чиндан ҳам диний-маърифий соҳада катта ислохотлар бўляпти. Бироқ олдинда муҳим вазифалар, муаммолар оз эмас. Жумладан, яқинда Бухородаги “Мир Араб” олий мадрасасида Қорақалпоғистон Республикаси, Тошкент шаҳри, вилоятлар ҳамда туман-шаҳар бош имом-хатиблари учун аҳоли радикаллашувининг олдини олишга қаратилган малака ошириш ўқувларида бу ҳақда батафсил маълумотлар берилди.

Бугун имом-хатиблар жойларда диний-маърифий ишларни янада мазмунли ва таъсирчан олиб боришлари, ёшларни турли ёт ғоялар таъсиридан сақлай билишлари, шунингдек, ўз ҳудудидаги одамларнинг дарду ташвишларини чуқур ҳис этиб, уларнинг ҳар қандай кунида ҳам ёнида туриб, камарбаста бўлишлари лозим. Ана шундагина кишиларнинг имом-хатибларга ишончи ортади, уларни иззат-икром қилиб, кўрсатмаларига амал қила бошлайдилар.

Қолаверса, имом-хатиб ҳамда отино-йилар халқимиз орасига тобора чуқурроқ кириб бориб, турли бидъат-хурофотларга қарши мурасасиз бўлишлари, шариатда йўқ турли номлар билан аталадиган маросимларга ва динимиз ман этган ишларга қарши кенг кўламда тушунтириш ишларини йўлга қўйишлари лозим.

Демак, диний соҳа ходимлари бугунги кунимизнинг масъулиятини чуқур англашлари, одамларнинг орзу-истаклари, уларни қийнаб келаётган муаммоларга ечим топишларида кўмак беришлари зарур.

Жалолиддин ҲАМРОҚУЛОВ,
Ўзбекистон мусулмонлари идораси
раиси ўринбосари

Ибодатнинг моҳияти

Аллоҳ таоло бундай амр этади: **“Мен жин ва инсни фақат Ўзимга ибодат қилишлари учунгина яратдим”** (*Зориёт сураси, 56-оят*). Оятдан маълумки, ибодат инсоннинг яратилишига сабаб бўлгани учун бу масалага жиддий эътибор қаратиш лозим.

Бугунги кунда ибодатни бир мунча торроқ доирада тушунадиган бўлиб қолдик. Аксарият мусулмонлар ибодатни намоз, рўза, закот ва ҳаж амалларидангина иборат деб билишади. Аммо бу ибодатларнинг бошқа бир неча амаллар билангина мукамал бўлишини унутишмоқда.

Пайғамбар алайҳиссалом дедилар: **“Ислом беш нарса устига барпо қилинган: Аллоҳдан ўзга илоҳ йўқ ва Муҳаммад Аллоҳнинг элчиси деб гувоҳлик бериш, намозни қоида қилиш, закотни адо этиш, Байтуллоҳни ҳажж қилиш ва Рамазон рўзасини туттиш”** (*Имом Бухорий ривояти*).

Ҳадиси шарифнинг жумлаларига эътибор қаратилса, ҳозирги кунда Ислом деб қаралаётган намоз, рўза, закот, ҳаж амаллари Ислом дейилмаяпти, балки Исломнинг асоси, пойдевори дейилмоқда.

Комил ибодат тушунчаси уламолар наздида икки қисмга – шаръий ва таомилый (ижтимоий ҳаётдаги хатти-ҳаракатлар) амалларга бўлинади. Юқорида санаб ўтилган ибодатлар, яъни Исломнинг беш аркони шаръий ибодатлар туркумига киради. Уламолар бу икки қисм ибодатнинг баёнида, бир-бирига чамбарчас боғлиқ ва бири иккинчисисиз комил бўлмайди, деб таъриф беришган. Ислом манбалари синчиклаб ўрганилса, бу масалада жуда кўплаб далилларни учратиш мумкин.

Жумладан, Жаъфар ибн Абу Толиб Нажоший ҳузурига кирганида, подшоҳ ундан Ислом қандай дин эканини сўрайди. Жаъфар ибн Абу Толиб:

– Эй подшоҳ! Бизга Аллоҳ таоло то ўз ичимиздан, омонатдор, тўғрисўз, ифбатли, наслу насаби маълум ва машҳур бир кишини пайғамбар қилиб юбормагунича жоҳилият ҳолатида яшайдиган, бут-санамларга ибодат қиладиган, ҳаром-ҳариш нарсаларни ҳам истеъмол қилаверадиган, фаҳш ва бузуқ ишлардан тап тортмайдиган, қариндошлик ва қўшничилик алоқаларини боғламайдиган бир қавм эдик. Пайғамбар алайҳиссалом бизни Аллоҳ таолонинг Ўзигагина ибодат қилишимизга, тўғри сўзлашга, омонатга хиёнат қилмасликка, ваъдага вафодорликка, силаи раҳмни боғлашга ҳамда қўшниларига яхшилик қилиш каби чиройли хулқлар билан хулқланишга буюрдилар. Шунингдек, ҳаром қилинган нарсалардан ва ноҳақ қон тўкишдан қайтардилар, – деди.

Уламолар: “Ислом чиройли ахлоқ мажмуасидир”, деганлар. Яна: “Иймон – бу яхши хулқдир, кимнинг яхши хулқи зиёда бўлса, иймони зиёда бўлибди”, дейишган.

Таомилый ибодатлар одамлар ўзаро бир-бирлари билан бўладиган муомалаларда ўз аксини топган ва шаръий ибодатлар асосида барпо қилингандир. Мўмин-мусулмонлар ота-оналарнинг фарзандларига, фарзандларнинг ота-оналарига, қайнона-қайноталарнинг келин-куёвларига, келин-куёвларнинг қайнона-қайноталарига, шунингдек, қўни-қўшни, қариндош-уруғларнинг ўзаро бир-бирларига, ишчилар раҳбарларига, раҳбарларнинг ишчи-ходимларга бўладиган гўзал муомалаларини Ислом дини ибодат даражасига кўтарганини билишлари ва амал қилишлари жамиятда юксак маънавият барқарор бўлишининг энг муҳим омилдир.

Муҳаммадсиддиқ УСМОНОВ,

*Ўзбекистон халқаро ислом академияси
“Манбалар хазинаси” мудири*

Мундарижа

Бугуннинг гапи

Имомга ишонч қачон ортади? 1

Таянч нуқта

Ибодатнинг моҳияти 2

Тафсир

Омонатга вафо ва адолат 4

Аждодлар закоси

Кучли хотира 5

Саҳобалар ҳаёти

Язид ибн Абу Суфён 6

Насиҳат

Хатони такрорламайлик... 7

Иzzатингдан айрилма

Оилада эркакнинг ўрни 8

Мавлуди шариф файзи

Салмоқли сийратнома 9

Огоҳлик – давр талаби

Фитна – кўз илғамас хатар 10

Жаҳолатга қарши – маърифат

Икки муҳим асар ва уларнинг бугунги кундаги аҳамияти 12

Яхшиликка чақириш

Саховат – иймоннинг қуввати 13

Убудият

Дунёни сарфлаш динга зарар бермасин... 14

Динимизни ўрганамиз

Марҳумнинг васиятларини адо этиш 15

Масала

Сўраган эдингиз... 16

Аслида қанақа?

Эртақлардаги ҳақиқатлар 18

Тазкия

Тиконли йўлда қалқонимиз 19

Маънавий мерос

Тавҳид калимаси таҳлили 20

Дунёдан дараклар

Ислом ва олам 21

Долзарб мавзу

Қайсарликнинг оқибати – ҳалокат 22

Ҳидоят – Аллоҳдан

“Талабинг биз эмасмиз...” 23

Шеърият

Кўзга ярашади севинч ёшлари... 24

Мунаввар олам

Маърифат аҳлига кўнгил қувончи 26

Саодат асрига саёҳат

Асирлар ҳақида музокара 28

Минтақа

Руанда мусулмонлари 32

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ
 إِنَّ اللَّهَ يَأْمُرُكُمْ أَنْ تُؤَدُّوا الْأَمَانَاتِ إِلَىٰ أَهْلِهَا وَإِذَا حَكَمْتُمْ بَيْنَ النَّاسِ أَنْ
 تَحْكُمُوا بِالْعَدْلِ إِنَّ اللَّهَ نِعِمَّا يَعِظُكُمْ بِهِ إِنَّ اللَّهَ كَانَ سَمِيعًا بَصِيرًا ﴿٥٨﴾

Омонатга вафо ва адолат

“Дарҳақиқат, Аллоҳ омонатни ўз эгаларига топширингиз ва одамлар ўртасида ҳукм қилганингизда адолат билан ҳукм қилишингизга буюрар. Албатта, Аллоҳ сизларга жуда яхши насиҳат қилур. Албатта, Аллоҳ эшитувчи ва кўрувчи Зотдир” (Нисо сураси, 58-оят).

Омонат шундай нарсаси, у ўз эгасига қайтарилсагина, ҳар икки томонни, яъни омонат берувчини ҳам, омонат олувчини ҳам хотиржам қилади ва шунга яраша икки томонга ажру савоблар ёзилади. Шу боис, Аллоҳ таоло омонатни ўз эгасига топширишни буюрди.

Имом Мотуридий раҳматуллоҳи алайҳ айтади: «Макка фатҳ қилинганида, Аббос ибн Абдулмутталиб розияллоҳу анҳу Пайғамбаримиз соллаллоҳу алайҳи ва салламга: “Ё Расулуллоҳ, одамларга сув тарқатиш ва Каъбанинг эшик оғалигини бизга олиб берсангиз”, деди. Набий алайҳиссалом Шайба авлодидан Каъба калитларини олиб, Аббос розияллоҳу анҳуга бердилар. Шунда Аллоҳ таоло Нисо сурасининг 58-оятини нозил қилди.

Шунда Расули акрам алайҳиссалом Каъба калитларини олиб, яна Шайба авлодига қайтариб бердилар ва: “**Эй амаки! Аллоҳ таоло ҳеч кимга кулфат келтирилмасдан битириладиган ишни яхши кўради**”, дедилар».

Муфассирлар: “Мазкур ояти каримада барча мутасаддилар учун омонатларни жой-жойига қўйиб, унинг заррасига ҳам хиёнат қилмасликка амр-буйруқ бор”, дейишган.

Омонат Аллоҳ билан банда орасида ҳам бўлади. Чунки Аллоҳ бандаларнинг руҳларига: “**Мен сизларнинг Раббингиз эмасманми?!**” деб хитоб қилганида, улар:

“**Албатта, Сен бизнинг Раббимизсан**”, деб иқроф бўлишган (Аъроф сураси, 172-оят). Аллоҳ бандаларидан аҳд олган, улар эса бу аҳдда мустаҳкам туришга ваъда берган. Агар банда бу аҳдни бузса, ваъдага хилоф, омонатга хиёнат қилган бўлади.

Омонат тоат-ибодатга бўлган амр, буйруқдир. Ким уни адо қилса, омонатни адо этибди, ким буни тарк этса, омонатга хиёнат қилибди.

“**Аллоҳ омонатни ўз эгаларига топширингизга буюради**”.

Афсуски, бугунги кунда айрим кимсалар омонатдан қўрқмай қўйишди. Омонат борасидаги ўлчовлар, тушунчалар ўзгариб кетди. Бировдан қарзга пул олиб, қайтармай юриш, биров берган омонат (қимматбаҳо буюм, пул, маблағ ва ҳоказо) га хиёнат қилиш оддий ҳолга айланди. Ваҳоланки, Расули акрам соллаллоҳу алайҳи ва саллам: “**Биров сенга бир калима айтиб, сўнгра атрофга қараб қўйса, билгинки, бу сўз омонатдир**”, деганлар (Имом Абу Довуд ривояти).

Бошқа бир ҳадисда: “**Мунофиқнинг аломати учта: ёлғон гапирди; ваъда берса, ваъдасини бажармайди; омонат топширилса, хиёнат қилади**”, дейилган (Имом Бухорий ривояти).

Имом Зажжож айтади: “Аллоҳ буюрган ва қайтарган барча нарсалар омонатдир”.

Имом Заҳҳок айтган: “Аллоҳ таоло бу умматдан ҳалол-ҳаром, намоз каби фарз

нарсаларга ва бошқа омонатларга вафо қилишга аҳд-паймон олган. Аҳдлар ҳам худди шу каби бўлиб, Аллоҳ фарз қилган муҳкам нарсалардандир. Бирон-бир ҳолатда ҳам уни бузишга йўл йўқ”.

Муқотил ибн Ҳайён айтади: «Аллоҳ таоло: “Унинг Ўзигагина ибодат этишингиз ва қайтарган нарсаларидан қайтишингиз хусусида сизларнинг зиммангизга юклаган аҳдларга, мушриклар билан сизларнинг орангиздаги аҳдлар – битимларга ва инсонлар ўртасидаги аҳду паймонларга вафо қилинглар”», деб буюради.

“...одамлар ўртасида ҳукм қилганингизда адолат билан ҳукм қилишингизга буюрар”.

Зайд ибн Аслам розияллоҳу анҳу: “Бу оят ҳокимлар тўғрисида нозил бўлган”, дейди. Ҳадиси шарифда Набий алайҳиссалом: **“Модомики, ҳоким жабр қилмаса, Аллоҳ у биландир. Агар жабр қилса, ўзини ўзига вакил қилиб қўяди”**, деганлар (Имом Байҳақий ривояти).

Бошқа бир ҳадисда: **“Бир соат адолатли ҳукм юритиш қирқ йиллик (нафл) ибодатга тенгдир”**, дейилган (Имом Абу Ҳотим ривояти).

Адолат билан иш юритиш жамият ва юрт тараққиётига хизмат қилади. Адолат бўлмаган жойда барча айбдор бўлади. Шу боис ояти қари-мада **“...одамлар ўртасида...”** дейилмоқда. Шу сўз кишилиқ жамиятининг барча жабҳаларини қамраб олади.

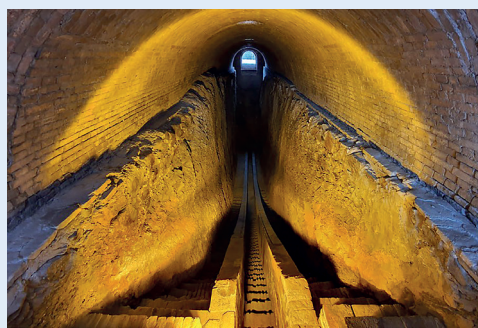
Бир оятда икки буюк асосга – ҳам омонатга, ҳам адолатга иршод қилиш катта марҳаматдир. Шунинг учун оятнинг давомида: **“Аллоҳ сизларга жуда яхши насиҳат қилур!”** дейилмоқда.

Шундай экан, гўзал ваъз қилувчи Зотнинг буйруқларига “лаббай” деб, қайтариқлардан қайтсак, омонатга хиёнат қилмасак, улуғ ажрларга эга бўламиз, иншоаллоҳ.

“Таъвилоту аҳлис сунна” ва боша манбалар асосида Шўрчи тумани бош имом-хатиби Асрорхон ҲАБИБУЛЛАЕВ тайёрлади.

Асрорхон домла Ҳабибуллаев 1980 йили Сурхондарё вилоятида туғилган. 2001–2004 йилларда Имом Бухорий номидаги Тошкент ислом институтини битирган. 2010 йилдан бери Шўрчи тумани “Ҳайдарқул ҳожи бобо” жоме масжиди имом-хатиби, 2013 йилдан туман бош имом-хатиби бўлиб ишлаб келмоқда.

Кучли хотира

Мирзо Улуғбекнинг фаросати ва хотирасининг қуввати шу даражада эдики, ҳар ерда бирор жониворга ўқ узиб, ов қилса, шу тарихни эслаб қоларди. Сўнг воқеа куни ва қаерда бўлганини, жониворлардан қайсилари ов қилинганини дафтарга битиб қўярди.

Тасодифан 5 та дафтар йўқолиб қолди ва қанча кидирсалар ҳам, уни тополмадилар. Дафтарни сақлаб юрган хизматчилар саросимага тушди.

Подшоҳ деди:

– Ташвиш тортманглар! Мен ўша дафтарга ёзилган гапларни бошдан-оёқ ёд биламан. Сўнг Улуғбек котибни чақиртириб айтиб турди, улар ёзиб олишди. Янги дафтар тўлган ҳам эдики, илгари йўқолган дафтар топилиб қолди. Ҳар иккала дафтарни солиштириб, тўрт-бештадан ортиқ фарқ топмадилар.

Сабоқ. Илмни ёзиш билан қайд қилиб, “боғлаб” қўйиш лозим. Бундан ташқари, ёзилган нарсага тез-тез кўз югуртирилса, эътибор билан такрорланса, хотирада мустаҳкамланиб қолади. Улуғ боболаримизнинг муносиб давомчилари бўлишга ҳаракат қилишимиз лозим.

Расули акрам соллаллоҳу алайҳи ва саллам Язид ибн Абу Суфён Исломга кирганидан беҳад хурсанд бўлдилар. Чунки унинг табиатида жасурлик, мардлик ва мурувват аломатлари балқиб турарди.

Язид ибн Абу Суфён

Хунайн ғазотидан кейин унга ҳурмат-эҳтиром кўрсатилиб, юзта туя ва қирқ уқия (бир уқия 119 грамм) кумуш берилган. Буни ҳазрат Билол ўлчаб-тортиб, уйига олиб боради. Бу саҳоба Пайғамбаримизга қайни, яъни мўминлар онаси Рамла бинти Абу Суфённинг иниси бўлади. У Ислом келганда отаси Абу Суфён ибн Ҳарбнинг раъйи учун Исломни қабул қилмаганди. Отаси Исломга кирганидан кейин иймон келтирди. Бу воқеа Фатҳ йилининг Рамазон ойида содир бўлди.

Абу Бакр Сиддиқ розияллоҳу анҳу халифа бўлгач, бу умавий қаҳрамондаги куч-ғайрат, теран ақл, қатъият ва кучли иймонни мусулмонлар хизматига йўналтирди. Мусулмон қўшини раҳбари этиб тайинлашидан олдин, уни чақириб бундай насиҳат қилди:

«Эй Язид, шу чоққача қилган ишларинг туфайли сени “Хайр” деб зикр этдик. Энди сени қўшинга бошлиқ этиб, бу ишда маҳоратингни билмоқчиман. Агар уддаласанг, қўшинга қўмондон бўласан. Эй Язид, Аллоҳга тақво қил. Қўшиндагилар билан чиройли муомалада бўл. Уларни яхшиликка бошла. Насиҳатингни чўзма. Ўзингни ислоҳ қилсанг, одамларни ҳам ислоҳ қила оласан. Намозни ўз вақтида адо эт. Олдинга душман элчилари келса, уларга иззат-икром кўрсат, аммо ху-

зурингда кўп қолишига рухсат берма. Элчиларни лашкаринг кўп жойга тушир. Сирингни сиртга чиқарма”.

Абу Бакр Сиддиқ Рум ғазоти учун қўшинни Шом диёрига жўнатишга қарор қилди. Ҳар тарафдан мусулмонлар жамоасини тўплади. Қўшинни тўрт қисмга тақсимлаб, ҳар бир гуруҳнинг байроғини Бани Умайянинг қаҳрамони Язид ибн Абу Суфёнга берди.

Қўшин Мадинадан чиқиб кетгач, ҳазрат Абу Бакр Сиддиқ мусулмон қўшини ва унинг ёш бошлиғи билан хайрлашгани чиқди. Абу Бакр Сиддиқ розияллоҳу анҳу пиёда, Язид отда борарди. Язид Абу Бакр Сиддиқ розияллоҳу анҳуга:

– Эй Расулуллоҳнинг халифаси, мен отда юриб, сиз пиёда юрасизми?! – деб хижолатда эканини изҳор қилди ва отидан тушмоқчи бўлди. – Ё сиз ҳам отга мининг, мен тушай.

Абу Бакр қайтариб деди:

– Мен отга минмайман. Сен отдан тушмайсан, қадамларим Аллоҳнинг йўлида деб ҳисоблайман.

Сўнг Язидга яна бундай насиҳат қилди: “Сизлар турли ва анвойи таомлар тановул этиладиган бир шаҳарга тушасизлар. Унинг аввалида Аллоҳнинг номини зикр этинглар ва унинг охирида Аллоҳга ҳамд айтинглар. Ношукр ва кибр-ҳаво қилишдан эҳтиёт бўлинглар. Мен сенга ўнта калимани васият қиламан: аёлларни, ёш болаларни ва кекса қарияларни қатл этманглар. Яна мева берадиган дарахтни кесманглар. Обод уйларни вайрон қилманглар. Туяни ё қўйни фақат ейиш ниятида сўйинглар. Бир туп хурмони таҳқирламанглар. Хиёнат қилманглар ва ёлғон сўзламанглар”.

Мусулмон қўшини Ярмукка тушгач, Язид Рум қўшини бошлиғига гаплашиб

олмоқчи эканини айтиб, одам юборди. Кейин бир неча саҳоба билан улар турган жойга борди. Рум қўшини бошлиғи ўзига ҳаммаёғи ипак мато билан ўралган катта чодир қуриб олганини кўрдилар. Язид ва у билан бирга келганлар чодирга киришдан бош тортиб: “Бизлар ипакни эр кишига ҳалол деб билмаймиз, ўзинг олдимизга чиқ”, дейишди. Уларнинг талабига биноан душман қўмондони чодирдан чиқиб гаплашди. Аммо мусулмонларнинг шартини қабул қилмади.

Икки қўшин тўқнашганида кексайиб қолган Абу Суфён ўғли Язидга бундай деди:

– Эй ўғлим, бу ерда мусулмонлардан ҳеч ким тирик қолишига кўзим етмаяпти. Мусулмонлар ишига раҳбар қилиб қўйилган экансан, қўшиндан бирор киши жангда сабрда ва ажр олишда сендан кўра рағбатлироқ бўлмасин. Душманга сендан кўра журъатлироқ бўлмасин! Имонингни, шаънингни қонингдан, жонингдан баланд тут...

Язид:

– Эй отажон, иншоаллоҳ, шундай қиламан, – деди. Ҳайбат билан душман устига ташланди.

Язид мадори қуриб ҳолсизланиб қолганида Шураҳбил ибн Ҳасаннинг: “Аллоҳ мўминларга жаннатни бериш эвазига жонлари ва молларини сотиб олади. Раббиларининг розилигини хоҳлаб Аллоҳ учун жонларини сотувчилар қани?! Аллоҳнинг Ўз уйида Унга қўшни бўлишга муштоқ бўлувчилар қани?!” деб бақираётган овозини эшитди. Қайтадан шижоат пайдо бўлиб, қўшинга ҳам далда бериб, жанг қилди. Мусулмонлар озчилик бўлган бу жангда Аллоҳ таоло Язиднинг қўшинига нусрат ато этди. Жангдан кейин Рум қўшини Шом диёрида кўп турмади.

Язид ибн Абу Суфён жанг майдонларида кўп марта лаб зафар қучди. Дамашқни фатҳ қилган тўрт қўмондондан бирига айланди. У яна Байрут, Сайдо ва Лубнон диёрларини фатҳ этишда ҳам қатнашди.

Манбалар асосида Ҳазорасп тумани “Султон Хубби” жоме масжиди имом-хатиби
Иzzат ОТАЖОНОВ тайёрлади.

Иzzат Отажонов 1986 йили Хоразм вилоятида таваллуд топган. 2004–2008 йилларда Урганч шаҳридаги “Имом Фахриддин ар-Розий” мадрасасида таълим олган. 2008 йилдан бери Ҳазорасп туманидаги “Султон Хубби” жоме масжиди имом-хатиби.

عن أبي هريرة رضي الله عنه،
عن النبي صلى الله عليه و سلم
قال: «لا يلدغ المؤمن من جحر
واحد مرتين» (رواه البخاري)

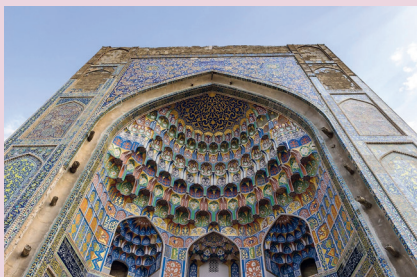
ХАТОНИ

такрорламайлик...

Абу Ҳурайра розияллоҳу анҳу ривоят қилади.

Расулуллоҳ соллаллоҳу алайҳи ва саллам: “**Мўмин бир тешикдан икки марта чақтирмайди**”, дедилар (Имом Бухорий ривояти).

Шарҳ: Биз “тешик” деб таржима қилган ибора аслида игна санчмай, тишлаб чақадиган заҳарли ҳайвонларнинг уяси маъносидир. Мисол учун, бир одам билмасдан кўлини илоннинг уясига тикиб, чақтириб олса, ақли бўлса, иккинчи марта ўзини бу мусибатга гирифтор қилмайди. Мўмин киши дунёнинг барча ишларига динимиз ҳукмига асосан оқилона ёндашиши лозим. Шундагина у йўл қўйган хатосини яна қайта такрорламайдиган бўлади.

– Онаси, пул бер, эртага ўртоқларим билан ошим бор эди.

Азиз аканинг бемаҳал пул сўраганидан Гули опанинг жаҳли чиқди. Бунинг устига ўғлининг ҳам мактабига пул керак.

– Шу пулни олинг-да, бошқа сўраманг, етса – боринг, бўлмаса – йўқ, – деди.

нинг ҳаммаси ҳам бева ёки ажрашган эмас. Қанчадан-қанчаси фарзандларига қўшиб эрини ҳам боқмоқда. Бозорчи аёлларнинг жанжалига қараб оила бошлиқлиги аёл киши учун қанчалар хунук кўринишини осон англаймиз. Яна шундай оналар ўғли “хотин қули” эканини айтишади. Аслида, фарзанд отадан намуна олишини ўйлашмайди.

Оилада эркакнинг ўрни

“Бундай эркаклар йўқ. Нима деяпсиз?” деб эътироз билдиришга шошилманг. Афсус, ҳозир шундай эркаклар, оталар бор. Уйда аёлининг қўлига қараб кунини бекорчилик билан ўтказаяётган, пул топиб келмагани етмагандек, аёлини дўппослаяётганлар ҳам йўқ эмас. Оилада аёл аёллигини, эркак эрлигини қилмаётганига сабаблар кўп. Аввало, оиладаги муҳит, моддий қийинчиликлар, қариндош-уруғларнинг бегона бўлиб кетаяётгани бунга сабаб бўлмоқда. Энг муҳим жиҳати, оилада исломий таълим-тарбиянинг йўқлигидир.

Қуръони каримда: **“Эркаклар хотинлар устидан (оила бошлиғи сифатида доимий) қоим турувчилардир. Сабаб – Аллоҳ уларни айримлари (эркаклар)ни айримлари (аёллар)дан (баъзи хусусиятларда) ортиқ қилгани ва (эркаклар ўз оиласига) ўз мол-мулкларидан сарф қилиб туришларидир”** (Нисо сураси, 34-оят), дейилган.

Шунингдек, Муҳаммад соллаллоҳу алайҳи ва саллам: **“Сизларнинг ичингиздаги энг яхшиингиз ўз аҳли аёлига нисбатан яхши муносабатда бўлганидир. Мен эса ўз аҳлимга сизлардан кўра яхшироқ муносабатдаман”**, деганлар (Имом Термизий ривояти).

Негадир айрим эркаклар ана шу “бошлиқ”лик вазифасини бажаришни хоҳламапти. Ҳар ой иш алмаштирадиган, “Мен бошлиқнинг муомаласини кўтаролмайман” дея ҳар ҳафта ишдан бўшаб келадиганлар кўпайди. Қизиғи, бошлиқнинг муносабатини кўтаролмайди-ку, аёлининг таънадашномларини хотиржам қабул қилишади.

Бугун бозорларда савдо қилаётганларнинг асосий қисми аёллар. Ваҳоланки, савдо кўпроқ эркакларнинг иши. Ўша аёллар-

Яна бир масала – атрофдагиларнинг муносабати. Бугун орамизда “Суюнчи” видеофильмидаги “Анзират” оналардай жонкуярлар йўқолиб кетди. Бировнинг тақдири бировга қизиқ эмас. Ўзим бўлай дегувчилар кўпайиб кетди. Ачинарлиси, қариндошлар, жондош ака-укалар орасида ҳам ана шундайлар йўқ эмас. Ака келиб укасига танбеҳ беришни, ялқовликда айблашни билади. Бироқ уни тингловчи, муаммосини ҳал қилувчи бир меҳрибони йўқ. Укасини “бўлиши шу” дея ташлаб кетаяётган, бир кўмак билан чекланиб қолаяётганлар оз эмас.

Энг яхши тайёрлов оила, ёши улуг инсонларнинг насиҳати эмасми? Баъзан муаммоларни руҳиятшунослар билан ҳал этишга уринишларидан ҳайрон қоламан. Сабаби, халқимизнинг ўзи энг яхши психолог. Кўпни кўрган шундай отахонлар борки, йигитларимиз ўтган ўша муаммоларни енгиб ўтишган.

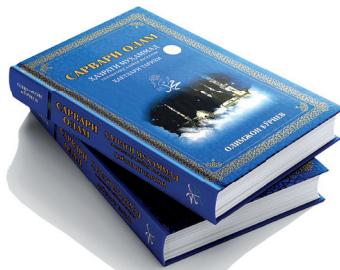
Фарзандларимиз орасида “Мен онамга ўхшашни истайман”, “Ойи, пул беринг”, дегувчилар кўпайди. Отанинг оилада ўрни фақатгина моддий билан боғлиқ эмас. Унинг маънавий таъсири ҳам бор. Ўғлини эшитадиган, у билан суҳбат курадиган оталар камайиб бормоқда. Агар отанинг оилада ўрни бўлмаса, бола учун унинг гапи аҳамиятсиз. Ўрни бўлса ҳам, тарбия қилишга вақт ажратмаса, бу ҳам болада отага бўлган муносабатнинг ёмонлашувига сабаб бўлади.

Демак, жамиятда эркакларни фақат пул топиш билан боғлаб қўймасдан фарзандлар билан шуғулланишлари учун ҳам имкон бериш тўғри бўлади. Зеро, жамиятга келажак авлоднинг эртасини таъминлайдиган ҳақиқий оталар керак.

Камола АДАШБОЕВА

Салмоқли сийратнома

Шоир ва таржимон Олимжон Бўриев сийратга доир манбалар асосида “Сарвари олам Ҳазрати Муҳаммад соллаллоҳу алайҳи васаллам ҳаётлари тарихи” деб номланган асар ёзди.

ҳам энг салмоқли назмий сийратномалардан дейиш мумкин. Унда ёшларни зарарли йўллардан қайтарувчи, эзгуликка, комил инсон бўлишга чақирувчи ғоялар мужассам. «Zilol

buloq» нашриётида чоп этилган манзумага Шайх Абдулазиз Мансур ва марҳум профессор Убайдулла Уватов тақризчи бўлишган.

– Пайғамбар алайҳиссалом ҳақларида қамрови кенг бундай назмий асар бизда ҳали ёзилмаган эди, – дейди китоб муҳаррири академик Акмал Саидов. – Шу жиҳатдан уни ўзбек адабиётидагина эмас, балки Ислом оламида

Носир ТОИРОВ,

Ўзбекистон журналистлари уюшмаси аъзоси

Олимжон БЎРИЕВ

ЕТИМ ГЎДАК БАРАКОТИ*

Ҳалима эди бир фақир, хокисор,
Ҳеч ким бермас эди диққат-эътибор.
Оддий аёлга хос эмизиб бола,
Ночорликдан доим қиларди нола.
Қурайшлик гўдакнинг шарофати-ла,
Унинг ҳусну хушбўй зарофати-ла,
Эҳтиромга бўлиб Ҳалима лойиқ,
Бошқача қарарди унга халойиқ.
Чунки гўдакдаги инжа хосият,
Унга бердирарди катта аҳамият!
Бани Саъд ерига кам ёғиб ёмғир,
Қурғоқчилик ила йил кечди оғир.
Молу ҳол ейишга топмай хас-хашак,
Озиб-тўзиб бўлди мисли акашак.
Тўйиб ўтламаса, қўю туя, мол,
На сўйиб, на соғиб бўлади алҳол.
Чорвадорлар учун озуқаю қут
Моллар елинидан соғилгувчи сут.
Чорваси оч қолгач, одамлар ҳам оч,
Тирик жон чидагай топиб бир илож.
Ва лекин Ҳалима бундан мустасно,
Очга ўхшамасди моллари асло.
Семириб, кўпайиб берар эди тўл,
Соғганда сути ҳам эди жуда мўл!
– Ҳалима уйига кириб баракот,
Кўпларга сезилди эзгу ҳаракат.
Ҳалима моллари ўтласа қайда,
Бизнинг молларни ҳам ул томон ҳайда,
Дер эди қўшнилари, чўпонлар ҳайрон,
Яйлови бир эди, битта биёбон.

Аралашиб сизир, туя, қўй-қўзи
Ризқин топиб егай ҳар бири ўзи.
Ҳалима молларин ажратиб шахсан
Биров едирмасди хас-хашак, пичан.
Кузатиб, текшириб кўрдилар бир-бир,
Ақл бовар қилмас бу иш эди сир.
Етим гўдак эди бариға сабаб,
Ҳалима у боис эди боматлаб.
Етим деб, гўдакка бермай эътибор
Кетганлар пушаймон эдилар бисёр.
Ҳалима ҳам топса бошқа чақалоқ,
Олмас эди етим болани мутлоқ.
Бироқ у бахтиёр кеч қолганидан
Ҳам чорасиз қолиб сўнг олганидан.
Қабила аҳли, бас, унга бериб тан,
Ҳалимага бари ўқирди аҳсан,
Муҳаммадни олиб келгани учун
Ҳатто ундан эди болалар мамнун.
Ширин чақалоққа гирдиқапалак
Эди буткул аҳли қабила ҳалак.
Саҳройи араблар, шахсан Бани Саъд
Қавми бағрикенгдир, билмас не ҳасад.
Улар эзгулик-ла қилишиб ҳавас,
Тинч-тотув яшарди бари ҳамнафас.
Ҳеч кимса ўзгага етказмай зиён,
Барча ўз иши-ла эди андармон.
Бу қавм одамлари саналгай авло,
Шу боис бўлажак элчисин Мавло
Юборди, комилан топса парвариш,
Яратган измида эрур ҳар бир иш!

* “Сарвари олам Ҳазрати Муҳаммад соллаллоҳу алайҳи васаллам ҳаётлари тарихи” асаридан парча.

Шайх Нуриддин ХОЛИҚНАЗАР,
Ўзбекистон мусулмонлари идораси
раиси, муфтий

*Фитна рўй бергач¹, бизга кишиларингиз-
ни номланглар, дейишарди. Агар у аҳли
суннадан бўлса, айтган ҳадиси олинарди,*

Фитна – кўз илғамас хатар

(Давоми. Бошланиши ўтган сонларда.)

ФИТНАЧИНИНГ СЎЗИ ВА ГУВОҲЛИГИ ОЛИНМАС

Фитна фосиқликдир. Фосиқлик эса ҳаром амалдир. Бунга мусулмонлар ижмо қилганлар. Фитна ҳаддидан ошиш саналиб, унинг соҳиби икки дунёда азобга ҳақли бўлган киши ҳисобланади. Фақиҳлар фосиқнинг гувоҳлиги мақбул эмаслигига иттифоқ қилганлар. Чунки гувоҳликда адолатли бўлиш шарт. Фитначи фосиқда адолат топилмагани учун унинг сўзи ва гувоҳлиги қабул қилинмайди.

Аллоҳ таоло Қуръони каримни бир неча оятларида бизларни адолатга чақиради:

“Эй имон келтирганлар! Аллоҳ учун ҳақда тулинг, адолатли гувоҳ бўлинг. Бир қавмни ёмон кўришингиз сизни уларга нисбатан адолат қилмасликка олиб бормасин. Адолат қилинг. Бу тақвога оид ишдир. Аллоҳга тақво қилинг. Албатта, Аллоҳ қилаётган амалингиздан хабардор Зотдир” (Моида сураси, 8-оят).

Фақиҳлар фосиқнинг гувоҳлиги мақбул эмаслигига қуйидаги оятни далил қилиб келтирганлар:

“Ва сиздан икки адолатли кишини гувоҳ қилинглар” (Талоқ сураси, 2-оят).

“Эй имон келтирганлар! Агар фосиқ хабар келтирса, аниқлаб кўринглар, бир қавмга билмасдан мусибат етказиб қўйиб, қилганингизга надомат чекувчи бўлманглар” (Хужурот сураси, 6-оят).

Ибн Сириндан ривоят қилинади:

“Одамлар санад ҳақида сўрамас эдилар.

аҳли бидъат бўлса, айтган ҳадиси олинмасди” (Имом Муслим ривояти).

Мана бу асардан ўтган улуғларимиз фитна вақтида фитначи ва бидъатчиларга нисбатан қандай муомала қилганлари ёрқин кўриниб турибди.

ФИТНАНИ ТИЛ БОШЛАБ, ҚЎЛ ДАВОМ ЭТТИРАДИ

Ўтган улуғ зотлар фитна вақтида сукут сақлаб, гапирмас эдилар. Фитнанинг ёмонлигидан паноҳ сўраб дуо қилардилар.

Абу Ҳурайра розияллоҳу анҳудан ривоят қилинади:

«Расулуллоҳ соллаллоҳу алайҳи ва саллам: **“Киши кераксиз бўлган нарсаларни тарк этиши Исломининг гўзаллигидандир”**, дедилар» (Имом Ибн Можа ривояти).

Динимиз фитнага бош қўшиб, унга араллашиб бирор оғиз сўз айтиш у ёқда турсин, ҳатто кераксиз ва лағв сўзларни айтишдан ҳам қайтарган.

Тилни икки қиличнинг бири дейилади. Лекин баъзи сўзларнинг тиғи ханжар дамидан ўткирроқ бўлади. Қилич етказган зарар тузалади. Аммо тил етказган жароҳат асло тузалмайди. Абдурауф Муновий раҳматуллоҳи алайҳ айтади: “Қиличнинг зарби бир кишига етса, тилнинг зарби минглаб кишиларга таъсир қилади”.

Фитна вақтида мусулмон ўзини қандай тутиши лозим? Нималар қилиш ва нималар қилмаслик керак? Бу борадаги динимиз кўрсатмаси қандай? Мана шу нарсаларни ҳар бир оқил киши яхшилаб мулоҳаза қилиши керак.

¹ Бу ўринда фитнадан Усмон розияллоҳу анҳунинг шаҳид қилиниши назарда тутилган.

Абу Ҳурайра розияллоҳу анҳудан ривоят қилинади:

«Расулуллоҳ соллаллоҳу алайҳи ва саллам: **“Албатта, келажакда кар, соқов, кўр фитналар бўлади. Ким унга йўлиқса, уни ҳалок қилади. Ўшанда тилни бўш қўйиш қилич чиқариш кабидир”**, дедилар» (Имом Абу Довуд ривояти).

Фитна уч: кар, кўр ва соқов сифатлар билан сифатланмоқда. Фитна кардир. У бўлган вақтда инсон ҳақни эшитмайди. Фитна соқовдир. У бўлган вақтда ҳақ гапирилмайди. Фитна кўрдир. У бўлган вақтда ҳақ кўринмайди.

Ибн Умар розияллоҳу анҳумодан ривоят қилинади:

«Расулуллоҳ соллаллоҳу алайҳи ва саллам: **“Фитналардан сақланинг. Фитна (вақти)да тил ханжар зарби кабидир”**, дедилар» (Имом Ибн Можжа ривояти).

Абу Ҳурайра розияллоҳу анҳудан ривоят қилинади:

«Расулуллоҳ соллаллоҳу алайҳи ва саллам: **“Яқинлашиб қолган ёмонлик сабабли арабларга вайл бўлсин! Қўлини тортган киши нажотга эришди”**, дедилар» (Имом Абу Довуд ривояти).

Удайса бинти Уҳбон розияллоҳу анҳодан ривоят қилинади:

«Али ибн Абу Толиб мана бу ерга – Басрага келди. Отамнинг ҳузурига кириб: “Эй Абу Муслим! Мана бу қавмга қарши менга ёрдам бермайсанми?” деди. У: “Ҳа, ёрдам бераман”, деди. Кейин жориясини чақириб унга: “Қиличимни олиб чиқ”, деди. Жория уни олиб чиқди. У қиличнинг бир қарич ерини ўтқирлади. Не кўз билан кўрсинки, у ёғоч эди. У: “Халилим ва амакингнинг ўғли (Муҳаммад соллаллоҳу алайҳи ва саллам) агар мусулмонлар ўртасида фитна бўлса, ёғочдан қилич ясаб олишимни тайинлаган. Агар хоҳласанг, сен билан бирга чиқаман”, деди. “Шунда (Али розияллоҳу анҳу) менга сенинг ҳам, қиличингнинг ҳам кераги йўқ”, деди» (Имом Ибн Можжа ривояти).

Бу ҳадисдан ҳам кўриниб турибдики, саҳобалар ўзларини фитналардан қаттиқ эҳтиёт қилишган. Ҳатто фитнага аралашмасликка аҳд берганлар.

Абу Мусо Ашъарий розияллоҳу анҳудан ривоят қилинади:

«Расулуллоҳ соллаллоҳу алайҳи ва саллам: **“Албатта қиёмат олдидан кечанинг зулматли қисмига ўхшаш фитналар бўлади. Ўшанда киши мўмин бўлиб тонг оттириб, кофир бўлиб кеч киритади. Мўмин бўлиб кеч киритиб, кофир бўлиб тонг оттиради. Унда ўтирган тургандан яхши, турган юргандан яхши, юрган ҳаракат қилгандан яхшидир. Ўшанда камонларингизни синдириб, (ундаги) ипларингизни узинг ва қиличларингиз билан тошни уринг. Бирингизнинг (уйи-га) кирилса, Одам болаларини яхшиси каби бўлинг”**, дедилар» (Имом Ибн Можжа ривояти).

Камонни синдириб, унинг ипини узинг. Ўзингиз ҳам, ўзгалар ҳам камон ипи билан бир нохушликка қўл урмасин. Қилич ёки унга ўхшаган совуқ қуроолларни тошга уринг, ўтмас бўлиб яроқсиз ҳолга келсин.

Абу Бурда розияллоҳу анҳудан ривоят қилинади:

«Муҳаммад ибн Масламанинг олдида кирдим. У: “Расулуллоҳ соллаллоҳу алайҳи ва саллам: **“Албатта, келажакда қўп фитна, фирқаланиш ва ихтилофлар бўлади. Шундай вақт келганида қиличингни Уҳуд (тоғига) олиб бор-да, то синиб кетгунича унга ур. Кейин то хатокор қўл ёки ҳукм қилинган ўлим келгунича уйингда ўтир”**, дедилар”, деди» (Имом Ибн Можжа ривояти).

“...то хатокор қўл ёки ҳукм қилинган ўлим келгунича уйингда ўтир”, яъни меҳрибон Пайғамбаримиз соллаллоҳу алайҳи ва саллам фитна вақтида қурол кўтариб, қўлни қонга ботириб хато қилиб қўйишдан қаттиқ қайтармоқдалар. Фитналар вақтида мусулмон кишига вафот топгунигача уйдан чиқмаслигини тайинламоқдалар.

Мулла Али Қорий раҳматуллоҳи алайҳ ҳадис шарҳида айтади: “Инсонлар фитна вақтида ҳақ билан ботилни ажрата олмайдилар. Насиҳат, амри маъруф ва наҳйи мункарни эшитмайдилар. Ким ҳақни гапирса, унга озор берилади, синов ва машаққатга йўлиқади”.

(Давоми келгуси сонда.)

ИККИ МУҲИМ АСАР

ва уларнинг бугунги кундаги аҳамияти

Илм – Аллоҳ таолонинг инсониятга ато этган бебаҳо неъмат. Бу неъматга мушарраф бўлганлар эса Аллоҳ таоло азиз қилган зотлардир.

Биринчи ренессанс даври бўлмиш биринчи минг йилликнинг сўнгги чораги ва иккинчи минг йилликнинг биринчи чорагида диёримизда илмнинг деярли барча соҳаларида ижод қилган буюк алломалар етишиб чиқди. Улардан бири Зоҳид Бухорийдир (в. 546 х./1151 м.) У зотнинг тўлиқ исми Муҳаммад ибн Абдурраҳмон ибн Аҳмад Абу Абдуллоҳ Алоуддин Бухорий бўлиб, “Зоҳид” лақаби билан танилган.

Абу Саъд Абдулкарим Самъонийнинг айтишича, Муҳаммад ибн Абдурраҳмон фақиҳ, муфтий, усулий, мутакаллим фозил зот бўлган. Олим минг жуздан иборат тафсир таълиф қилган¹. Афсус, ушбу китоблари бизгача етиб келмаган. Зоҳид Бухорий фикҳни Абу Наср Аҳмад ибн Абдурраҳмон Рийғзамунийдан² ўрганди.

У зот “Ҳидоя” асари соҳиби Бурҳониддин Марғинонийнинг устозларидан биридир. Марғиноний у зотни шайхлари қаторида зикр қилиб, бундай деган: “Ўзлари билган саҳиҳ ҳадисларни ривоят қилишимга ҳамда ўзлари ижоза олган ва тасниф қилган китобларига ижоза ёзиб берганлар”³.

Муҳаммад ибн Абдурраҳмон Бухорийдан бизгача етиб келган ягона асар “Маҳосинул ислам ва шароитул ислам” (Ислом дини гўзалликлари ва Ислом шариати) китобидир. Асарда Ислом шариатида йўлга қўйилган амалларнинг гўзал жиҳатлари баён этилади. Жумладан, иймон, намоз, рўза, закот, ҳаж, никоҳ ва савдо, сулҳ, даъво каби фикҳий бобларнинг ҳар бирига тўхталиб, дунёвий ва ухровий манфаатлари ҳақида сўз юритилган.

“Шуни билингки, биродарларим, дин илмини гарчи Чинда бўлса ҳам талаб қилмоқ фарздир! Узоқ жойдаги нарсани талаб қилган кишига, албатта, машаққат етиши аниқ. Шундай экан, аввало, талаб қилинаётган нарсадан етадиган манфаатни яхши билиб олиш лозим. Шунда бу йўлдаги машаққатни енгиш осон кечади. Кексайган чоғимда Ислом шариати гўзалликлари ҳақида изланишимга шу нарса туртки бўлди”, дейди муаллиф⁴.

Сўнгра “Иймон китоби” сарлавҳаси остида иймоннинг руқнлари бўлмиш тил билан иқрор қилиш, қалб билан тасдиқлашнинг ҳикмати шарҳлашга ўтади: “Тана аъзолари орасида энг шарафлиси (тил)ни энг шарафли калима (иймон килимаси)ни айтиш учун ишлатиш лозим. Чунки бу сизни ушбу аъзо билан гапирадиган қилиб қўйгани эвазига Аллоҳ таолога айтган ҳамдингиз бўлади. Зеро, У сизни беминнат яратди, ризқ берди ва ҳидоят билан шарафлантирди. Унга қиладиган ибодатингиз эвазига эса, сизга кўп яхшиликлар ато этишни ваъда қилди. Агар Аллоҳ берган неъматларни санасангиз, адоғига ета олмайсиз...

Ҳар гал ушбу калом (иймон килимаси)ни айтган киши фарзни адо этганчалик савобга эришади. Уни (орада) тарк этса, гуноҳкор бўлмайди. Агар уни минг йил куфрда яшаган одам бир марта айтса, (куфр) туғенидан ҳеч вақо қолмайди. Бас, шундай экан, агар мўмин одам айтса, албатта, унинг номаи аъмолидаги исёнларидан ҳеч вақо қолмайди. Демак, ширк учун каффорат бўлган нарса маъсият учун каффорат бўлиши аниқ”⁵.

* * *

Ушбу мавзуда қалам тебратган яна бир буюк ватандошимиз Абу Бакр Муҳаммад ибн Али ибн Исмоил Қаффол Шоший

(291 ҳ./903 м.) бўлиб, у зотнинг ҳам “Маҳосинуш шариъа” (“Ислом шариати гўзалликлари”) номли асари бор.

Бундан қарийб минг йил олдин ёзилган бу икки асарнинг бугунги кундаги аҳамияти жуда юқори. Сир эмас, XXI аср маданиятлар, урф-одатлар, ҳатто диний қарашлар ҳам бир-бири билан тўқнаш келаётган мураккаб давр бўлди. Ўз маданияти ва эътиқодида мустаҳкам тура олмаган жамият кишилари ёт ғоя ва маданиятларнинг қурбонига айланмоқда. Жумладан, Исломга қарши хуружлар кўпайди. Бир томондан Ислом ниқоби остида экстремистик ва радикал тоифалар динимизни ёмонотлиқ қилишга уринаётган бўлса, иккинчи томондан, Пайғамбаримиз алайҳиссаломга туҳматчи карикатуралар нашр этиш, Қуръони каримни намоишкорона ёқиш каби қабиҳ ҳаракатлар шаклида динга ҳужум уюштирилмоқда.

Бузғунчи экстремисту радикаллар ва оммага Исломни олабўжи қилиб кўрсатишга уринаётган кучлар – шайтон лашкарлари, ёлғончилар, ахлоқи бузуқ беҳаёларга қарши Исломнинг асл ғояси эзгулик эканини тараннум этиш, унинг номидаги тинчлик маъносидан тортиб, шариат аҳқомлари замирида инсон манфаати, унинг дунё ва охират саодати ётганини баён этиб бериш айтиш муддао. Зеро, “Жаҳолатга қарши маърифат” шиори замирида ҳам айнан шу мақсад ётибди. Ушбу эзгу ғояни самарали амалга оширишда буюк ватандошларимиз Зоҳид Бухорий ҳамда Қаффол Шошийнинг юқоридаги асарларидан муҳим манба сифатида фойдаланишимиз лозим.

Ҳомиджон қори ИШМАТБЕКОВ,
Ўзбекистон мусулмонлари идораси
раисининг биринчи ўринбосари

¹ Ас-Самъоний. “Муъжамул кабир”.

² Бухородаги Рийғзамун қишлоғига нисбат. (Ибнул Асир. “Ал-Лубоб фил ансоб”).

³ Ал-Қураший. “Жавоҳирул музйя”.

⁴ “Маҳосинул ислам ва шароъул ислам”, 3-бет.

⁵ Ўша асар, 4–5-бетлар.

Саховат – иймоннинг қуввати

Шайх Абу Мансур Мотуридий раҳимахуллоҳдан ривоят қилинади:

«Ҳар бир мусулмон киши ўз фарзандига Аллоҳга иймон келтирмоқни таълим бермоғи вожиб бўлгани каби уларни сахийлик ва очиққўлликка одатлантирмоғи ҳам лозим. Зеро, динда бахилликдан кўра буюкроқ офат йўқ. Бахиллик феълида Аллоҳ таолога нисбатан бадгумонликдан бошқа нарса бўлмаганида эди, шунинг ўзи ҳам ҳалокатга етарли бўларди. Саховатда эса, Аллоҳ таолога нисбатан ҳуснуззон, яъни яхши гумонлик бўлиб, у тамомий шарафдир. Чунки саховат билан иймоннинг қуввати зиёда бўлади. Иймон эса, диннинг аслидир. Шунингдек, саховат ила ҳалойиқнинг қалбида муҳаббати ортади. Саховат туфайли бутун оламларнинг тилида мақталишга сазовор бўлади. Оқил зотларнинг асосий матлаби ҳам шудир.

Зеро, Халилуллоҳ Иброҳим алайҳиссалом ҳам Аллоҳ таолодан Хотамул анбиё Муҳаммад алайҳиссаломнинг умматлари тилида мақталишларини сўраган эдилар:

“Яна мен учун (менинг ҳақимда) кейингилар ўртасида яхши гаплар пайдо этгин!”
(Шуаро сураси, 84-оят).

Муфассирлар “яхши гаплар”дан мурод мақтовлар деб тафсир қилганлар. Дарҳақиқат, ҳар намоздаги салавотда у зотга мақтов айтиш жорий бўлиши ҳам шундан: **“Аллоҳумма солли ала Муҳаммадин кама соллайта ала Иброҳийма...”** деб намознинг охирида салавот айтилади. Мана шу ҳам саховатнинг самараси ва садақанинг гўзал жиҳатидандир».

Муҳаммад ибн Абдурраҳмон Бухорийнинг
“Маҳосинул ислом ва шароъул ислом”
китобидан.

Мен бойлик фитнасини ёқтирмаганимдек, фақирлик фитнасини ҳам асло хушламайман. Бой одам гоҳида туғёнга кетса, фақир гоҳида хор бўлади. Мўмин киши эса туғёнга кетишни ҳам, хорликни ҳам ёқламайди.

Гоҳида бойлик бузуқ эътиқодларнинг ташаббускорларини қўллаб-қувватлашга хизмат қилса, гоҳида фақирлик ҳақнинг хорланиб қолишига, ҳақиқат поймол бўлишига сабаб бўлади. Шу боис, иймон аҳли ўз қадриятларини асраш, Ер юзида ўзларининг муносиб ўринларига эга бўлишлари учун мол-дунёга эга бўлишлари лозим.

Имом Шофеъий баъзи одамларнинг қўлида ижтимоий вазифасини бажармай турган молу давлатни кўрганларида оҳ уриб, маҳзун бўлган ва бундай деган:

Узоқ сукутдан сўнг дирҳамлар тилга кириб, Сукут сақлаб турган инсонларга деди:

– Бирор кимсага мурувват кўрсатмадинг,
– Бирор уйни саховат-ла шод қилмадинг.

Тўғри, ҳаётда бойлик фақат туғёнга, фақирлик фақат хорликка элтмайди. Кўплаб саховатли бойлар бор, ифбатли фақирлар ҳам кўп. Кўплаб мулкдорлар камбағалпарвар, халқ хизматидан ёрдамини аямайди. Кўплаб камбағаллар ўз қадрларини ерга урмай, боқимандаликдан ўзларини тийиб яшайди.

Айрим китобларда бойлик қораланган. Аслида, мол-дунё кўп бўлиб, яхшиликларга, хайрларга васила бўлса, қандай ҳам яхши. Ахир Усмон ибн Аффон ва Абдурраҳмон ибн Авф розияллоху анхумонинг бойлиги уларга

жаннат василаси бўлмадими?!

* * *

Аллоҳ таоло марҳамат қилади: «Улардан бири дейди: **«Менинг (дунёда) бир яқин танишим бор эди. У (менга): «Ростдан ҳам сен (қайта тирилишимизни) тасдиқ этувчиларданмисан? Ўлиб, тупроқ ва суякларга айланиб кетган вақтимизда ҳақиқатан ҳам (тирилтирилиб) жазоланувчимизми?» дер эди.** (Жаннатдаги сўриларда бирга ўтирган биродарларига:) **«Сизлар (ҳам ўша танишимнинг дўзахдаги ҳолини) кўряпсизми?» дейди. Сўнгра ўзи (ҳам ўша таниши томонга) қараб уни дўзахнинг ўртасида кўргач, дейди: «Аллоҳга қасамки, дарҳақиқат, сен мени ҳам ҳалок қилаёзган эдинг. Агар Раббимнинг неъматини (ҳидояти) бўлмаганида, албатта, мен ҳам (сен билан бирга дўзахга) ҳозир қилинувчилардан бўлур эдим.** (Қани энди менга айт-чи) бизлар ўлувчи эмас эканмизми?!» Ўша биринчи ўлимимиздан бошқа-я?! (Сўнг) азобланувчи ҳам эмас эканмизми?! Албатта, мана шу (жаннат неъматлари) улкан ютуқнинг ўзидир» (Софот сураси, 51–60-оятлар).

Ибн Касир раҳимаҳуллоҳ шу оятларни тафсир қила туриб, ажойиб бир ривоятни келтиради. «Икки шерик бирга ишлаб саккиз минг динор топади. Шерикларнинг бири мўмин, иккинчиси кофир эди. Икки дўст шерикликни тугатиб, ўртадаги маблағни тенг иккига, яъни тўрт минг динордан бўлишиб олади. Кофир шерикнинг ҳуна-

ри бўлади, аммо мўминнинг ҳунари бўлмайди...

Кофир шерик ўзининг улушидан минг динорга уй сотиб олади. Мўмин эса жаннатдаги қасрлар умидида минг динорни мискинларга садақа қилиб юборади. Кофир минг динорга уйланади. Мўмин эса жаннатдаги ҳурлар умидида яна минг динорни садақа қилиб юборади.

Кофир яна икки минг динорга боғу бўстонларни сотиб олади. Мўмин эса жаннат боғларидан умидвор бўлган ҳолда қолган икки минг динорни ҳам садақа қилиб юборади. Натижада ҳеч вақосиз қолади».

Бундай тасарруф тасаввурга ёқмасада, шариатимизда қораланади. Мўмин киши ақлини ишлатиб, етти ўлчаб бир кесиши зарур. Ҳадиси шарифда: **“Ҳар бир нарсанинг тиргаги бор. Мўминнинг тиргаги унинг ақлидир. У ақлини ишлатиш миқдорича Раббисига ибодатда бўлади”**, дейилган (Ҳайсамий ривояти).

Мен бу гапларим билан дунёни мадҳ этиш, бойликка ружу қўйишни ирода этганим йўқ. Ақлни ишлатмасдан, ҳаётда касодга учраш ўз-ўзидан диннинг мағлуб бўлишига олиб келади.

Имом Муҳаммад ҒАЗЗОЛИЙнинг
“Дард ва даво” китобидан
Тошмуҳаммад АБИЛОВ таржимаси

Тошмуҳаммад Абилов 1976 йили Иштихон туманида туғилган. 1992–1996 йилларда “Кўкалдош” ўрта махсус ислом билим юртида таҳсил олган ва 1996–1999

йилларда шу мадрасада мударрис бўлган. Кўп йиллар Иштихон туманидаги масжидларда имом-хатиблик қилган. 2022 йилдан буён Иштихон тумани бош имом-хатиби ҳамда тумандаги “Полвон ота” жоме масжиди имоми бўлиб ишлаб келмоқда.

Марҳумнинг васиятларини адо этиш

(Давоми. Бошланиши ўтган сонларда.)

Марҳум қолдирган мол дафн харажатларига сарфланиб қарзлари ўталгандан сўнг қолганининг учдан биридан васияти адо этилади. Васият барча молга тааллуқли бўлса ҳам, учдан биридан қолган молнинг ортиғи бажарилмайди.

Исломда васиятнинг миқдори қолган молнинг учдан биридан кўп бўлмаслигининг сабаби ворисларга ҳам меросдан насиба қолдиришдир.

Гуноҳ ишларга васият қилиш ҳаром. Ворислар уни бажаришлари мумкин эмас.

Агар маййит зиммасидаги закот, ушр, назр, каффаротни ўташни бошқа бировга васият қилган бўлса, қолдирган мулкнинг учдан бири айтганларининг ҳаммаси адо этилади.

Марҳум улуш муайян миқдорни, масалан, 10 млн, 30 млн, сўмни бир неча кишиларга васият қилган бўлса, қолган мулкнинг учдан бири у миқдордан кам бўлса, васияти айтган миқдорлари нисбатида ўталади.

Ворисларга Қуръон ва суннатга мувофиқ тақсимлаш

Марҳумнинг қарзлари ва васияти адо қилингандан сўнг қолган моли ворисларга тақсимланади. Аллоҳ таоло марҳамат қилади: **“Ушбу тақсимотлар) Зарар қилмайдиган васиятни ёки қарзни адо этгандан сўнг (қилинади). Булар Аллоҳнинг васиятидир. Ва Аллоҳ билувчи ҳамда ҳалийм Зотдир”** (Нисо сураси, 12-оят).

Маййитнинг мулкidan юқорида санаб ўтилган ҳақлар ўтаб бўлингач, қолган мероси Қуръони карим, суннат ва умматнинг ижмосида баён қилинганидек меросхўрларга тақсимланади.

Саиджамол МАСАЙИТОВ,
Ўзбекистон муслмонлари идораси
Фатво марказининг бош мутахассиси

Ассалому алайкум ва
раҳматуллоҳи ва
баракотух.

СЎРАГАН ЭДИНГИЗ...

САВОЛ:

Мен араб ҳарфларини биламан. Қуръони каримни мустақил ўргансам бўладими ёки устоз керакми?

ЖАВОБ:

Араб ҳарфларини билишнинг ўзи Қуръонни мустақил ўқишга кифоя қилмайди. Қуръони карим бирор устозга ўқиб бериш орқали ўрганилади. Устоз ундаги хатоларни айтиб беради.

Имом Суютий: “Қуръонни устоз қўлида ўқишга барча даврларда амал қилиб келинади”, деган. Шунинг учун ҳозирги кунимизда, алҳамдулиллаҳ, Қуръон курслари ташкил этилган. Мана шу курсларга бориб, устозлардан қироатни ўрганиш тавсия қилинади.

САВОЛ:

Эркак киши араб тилини аёл кишидан ўрганса бўладими?

ЖАВОБ:

Бу масалада, аввало, дарс берувчи аёлнинг маҳрам ёки номаҳрамлигини билиб олишимиз керак. Сабаби, ҳозирги кунда баъзи инсонлар ўз аёли ёки қизидан араб ҳарфларини ўрганиб бўлмайди деб тушунадилар. Бу эса нотўғри бўлиб, агар тил ўргатувчи аёл маҳрами (аёли, қизи, онаси) бўлса, бундай аёллардан бемалол илм ўрганиш жоиз.

Агар муаллима номаҳрам бўлса, зарурат ўринларда (масалан, таълим муассасаларида) эркак билан аёл ёлғиз қолмаслиги шарти билан бир-бирларидан илм олишларига рухсат берилади.

САВОЛ:

Никоҳдан кейин куёвнинг дўстлари куёвболани табрик-

лашади. Бу ҳақда ҳадисларда нима дейилган?

ЖАВОБ:

Ҳа, никоҳдан кейин куёвни муборақбод этиш суннатда келган. Жумладан, Имом Термизийнинг “Сунан”ида Абу Ҳурайра розияллоҳу анҳудан бундай ривоят бор: «Пайғамбаримиз алайҳиссалом айтдилар:

بَارَكَ اللَّهُ لَكَ وَبَارَكَ عَلَيْكَ وَجَمَعَ بَيْنَكُمَا فِي الْخَيْرِ

“(Бу никоҳда) Аллоҳ сизга барака берсин. Сизга барака ёғдирсин ва сизларни ўртангизни яхшиликда жамласин”».

САВОЛ:

Одам қўрққанда юраги тушиши бор нарсаму?

ЖАВОБ:

Динимизда юрак тушиши ёки юракни кўтариш деган нарса йўқ. Бу тиббиётга тааллуқли масала. Бу хусусда мутахассис дўхтирларга мурожаат қилиш керак. Юракка қувват бўладиган маҳсулотлардан истеъмол қилиш лозим.

Аммо беморларга Қуръон оятларини ўқиб дам солиш бор нарса. Бундай беморларни мутахассисларга кўрсатиш билан бир қаторда унга дам солиш ҳам тез орада шифо топишига сабаб бўлади.

САВОЛ:

Ислом динида тутқаноқ хасталиги ҳақида нима дейилган?

ЖАВОБ:

Бу саволга, аввало, тиббий нуқтаи назардан ёндашиш лозим. Аммо Қуръони карим оятлари шифо ва раҳмат экани баён этилган. Шундай

экан, тиббий муолажалар билан бирга Куръони каримни ихлос билан тиловат қилиш орқали ҳам шифо сўраш тавсия этилади.

САВОЛ: *Агар бир инсон ўзининг ишлаган ҳақини ололмаса, уни ундириш мақсадида ёлғон гапирса, гуноҳ бўладими?*

ЖАВОБ: Икки дўстнинг, эр-хотиннинг орасини ислоҳ қилиш, урушда душманга сир бермаслик каби айрим ҳолатларда ёлғон гапиришга рухсат берилган. Ҳақни ундириш учун ёлғон сўзлаш жоиз эмас. Ҳақни ундириш учун қонуний чораларни кўриш лозим.

САВОЛ: *Ҳадемай пахта териш мавсуми бошланади. Фермер хўжалиги раҳбари пахта даласи бўйида хўроз сўйишимиз керак деяпти.*

Шундай қилсак, ширк бўлиб қолмайдими?

ЖАВОБ: Бирор жонзотни далада сўядими, чўлда сўядими, тоғда сўядими, фақат Аллоҳ учун деб, Аллоҳ таоло номи билан сўйиш керак. Бошқага атаб жонлиқ сўйилмайди.

Жонлиқни далага олиб бориб, Аллоҳ йўлида сўйиб, одамларга таом едириб, етим-есирларни йўқлаб, уларнинг дуосини олса, бу ишнинг ёмон томони йўқ. Шояд ўшаларнинг дуолари сабаб ҳосилга барака берилса. Дуога яраша ҳаракат ҳам керак, далага яхши қаров ҳам керак, албатта.

САВОЛ: *Тиш ковагида бугдой катталигида овқат қолдиғи қолиб кетса, таҳорат ёки ғуслга зарари борми?*

ЖАВОБ: Таҳоратда оғиз ва бурунни ювиш суннат, ғуслда эса фарз ҳисобланади. Шундан келиб чиқиб, таҳоратда тишларнинг орасида бирор нарса қолиб кетишининг зарари йўқ. Агар тишлар орасида қолган нарса жуда кичкина бўлса, ғуслда ҳам зарар қилмайди. Чунки сув суюқ бўлиб, одатда ҳамма жойга етиб боради. Бироқ эҳтиёти ғуслда тишнинг

ораси ва ковакларига кириб қолган нарсани чиқариб ташлаш керак. Чунки ғуслда бирор жойга сув етмай қолса, ғусл мукамал бўлмай қолади.

“Фатавои ҳиндия” китобида бундай дейилади: «Агар тишларининг ковагида ёки тишларининг орасида бирор таом қолиб кетган бўлса ёхуд бурнининг ичида юмшоқ (суюқ) кир бўлса, саҳиҳроқ гапга кўра ғусли тўлиқ бўлади. “Зоҳидия”да ҳам шундай. Бироқ эҳтиёти қолиб кетган нарсани тишининг ковагидан чиқариб ташлаб, у ерга сувни етказиш керак. “Фатхул қодир”да ҳам шундай келган».

САВОЛ: *Пиёзнинг пўстлоғини ёқиш мумкин эмас, деб эшитганман. Шу тўғрими? Пиёзнинг пўстлоғини ёққан одам дўхзахда куядими?*

Шу ҳақда динимизда нима дейилган?

ЖАВОБ: Бу гаплар асоссиз. Гуноҳлар одамнинг дўзахда ёнишига сабаб бўлади, пиёзнинг пўстлоғи эмас.

САВОЛ: *Дадам яқинда жарроҳлик амалиётини бошидан ўтказди. Жарроҳлик амалиётига киришидан олдин назр қилдим, яъни Аллоҳга ваъда қилдим, иншоаллоҳ, жарроҳлик амалиётидан яхши ўтиб, шифо топса, битта мол сўйиб эҳсон қиламан, дедим.*

Назр қилинган жонлиқ сўйилгач, унинг гўштидан есам бўладими?

ЖАВОБ: Кўзлаган мақсади ҳосил бўлса, назрни адо этиш вожиб бўлади.

Қурбонликдан бошқа ниятда, мисол учун, “Фалон ҳожатим раво бўлса, жонлиқ сўяман (дардга даво топилиши, мушкулотларнинг ариши, сафардагиларнинг эсон-омон қайтиб келиши ва ҳоказо)” деган ниятда жонлиқ сўйиш назр қилинганида сўйилган жонлиқнинг гўштини садақа олишга ҳақли бўлганларга улашиш вожиб бўлади. Бунда назр соҳиби ва унинг аҳли назр қилинган жонлиқнинг гўштидан ейиши ҳалол эмас.

Ўзбекистон муслмонлари идораси
Фатво маркази
(78) 150-33-44

Эртақлардаги ҳақиқатлар

Болалигимизда эртақлардаги ғайритабиий ҳодиса ёки ишлардан ҳайратланганмиз ва уларга ишонганмиз. Ёшимиз улғайгач, уларнинг барини чўпчак, яъни тўқима деб ўйлаганмиз. Аслида ҳам шундайми?

Тадқиқотларга кўра, барча эртақлар ҳам тўқима эмас. Улардаги ҳодисалар ўтмишда бўлиб ўтган воқеаларнинг ўзгартирилган талқинидир. Бу ҳодисалар вақт ўтиши билан оғиздан оғизга ўтиб, эртагу афсоналарга айланган. Уларда учровчи баъзи ғайриоддий сюжетлар, қаҳрамонлар, тилсимлар ва буюмлар асосида дин билан боғлиқ воқеликлар мужассам. Фақат улар бадиий тўқимага айланиб, халқ оғзаки ижодида бўй кўрсатган, холос.

Эътибор қаратилса, эртақлардаги қаҳрамоннинг ғайриоддий қобиляти ёки ишлари, бошдан кечирганлари, бошқаларга ўхшамаслиги билан пайғамбарлар ҳаётига ўхшаб кетади. Уни қийин вазиятда қўллаб турувчи ҳомийлари ёки бирор куч берадиган буюми бўлиши ҳам. Халқ эса мана шундай шахслар орқали ўз қаҳрамонларини тасаввур этиб, улар ҳақида ривоят эртақлар тўқишган. Улар воситасида ўз орзуларини баён қилганлар.

Аллоҳ таоло Сулаймон алайҳиссаломга пайғамбарлик ва подшоҳликни бериб, унинг пайғамбарлигини исботи учун кўплаб мўъжизаларни ато этган. У кишига бутун ҳайвонларнинг тилини ўргатиб, жинларни, шамолларни хизматларида ҳозир нозир қилиб қўйган.

Бу ҳақда Қуръони каримнинг бир қанча сураларида баён қилинган.

Намл сурасида: **«Сулаймон (пайғамбарлик ва подшоҳликда) Довудга ворис бўлди ва айтди: “Эй одамлар! Бизга қушлар тили ва бошқа нарсалар билдирилди. Албатта, бу аниқ фазлнинг ўзидир”. Сулаймон (хизмати) учун жин, инс ва қушлардан иборат лашкарлари тўп-**

ланиб, тизилган ҳолларида турдилар» (16–17-оятлар).

Сод сурасида: **«Унга шамолни беминнат хизматкор қилиб қўйдик, унинг амри билан у ирода қилган томонга майин эсаверади. Яна барча бинокор ва ғаввос шайтонларни ҳам. Бошқаларини ҳам кишанланган ҳолда тўплаб (бўйсундирдик)» (36–38-оятлар).**

Сабаъ сурасида: **«...ва Сулаймонга шамолни (бердик). Унинг (шамолнинг) эрталаб кетиши бир ойлик, кечқурун қайтиши бир ойлик йўл эди. Унга мис булоғини оқизиб қўйдик ва жинлардан Раббининг изни ила унинг ҳузурида ишлайдиганлари бор эди...» (12-оят).**

Қуръон тафсирларида келишича, Сулаймон алайҳиссаломга жинлар тилла ва ипакдан катта гилам тўқиб берган. Унинг ўртасида тилла тахт устига ўзи, атрофидаги тилла ва кумушдан ясалган курсида одамлар, уларнинг атрофида жинлар ўтирар, осмонда қушлар қаноти билан соя солиб турар, шамол гиламни кўтариб, айтилган жойга элтар экан. Шу билан бирга, шамол эрталабдан тушгача бир ойлик йўлни, тушдан кечқурунгача яна бир ойлик йўлни босиб ўтар, бир кунда икки ойлик йўлни юриб қўяр экан¹.

Демак, эртақларда келганидек, ўзи учар гиламлар бўлмаган. Балки шамоллар ўша гиламни учириб, Сулаймон алайҳиссаломни хоҳлаган жойига элтган. Худди шундай жинлар ҳам Сулаймон алайҳиссаломга Аллоҳнинг изни билан хизмат қилдириб қўйилган. Улар, худди эртақларда қайд этилганидек, кўплаб ишларга қодир бўлган.

Бундай ўхшашликни ўзбек халқ эртаги “Эрназар билан Кимёназар” ҳамда “Минг бир кеча” эртақларидаги “Алоуддиннинг сеҳрли чироғи”даги тилсимларда кўриш мумкин. Эрназарнинг тилсими пичоқдаги Кимёназар номли ёрдамчи бўлса, Алоуддиннинг кўмакчиси чироқдаги дев. Икки-

сининг ҳам сўзи: “Хизматингизга тайёрман”. Исталган жойга кўз очиб юмгунча етказиш, қирқ қулоқли қозонни олиб келиш, бир зумда улкан саройлар тиклаш ва шу каби кенг тарқалган сюжетлар Сулаймоннинг хизматига шай турган жинларни эслатади.

Яна бир ўхшашлик Исо алайҳиссалом билан боғлиқ. Аллоҳ таоло унга осмондан моида (дастурхон) туширади. Бу воқеа Қуръони каримнинг Моида сураси 112–115-оятларида баён этилади: «Хаворийлар: “Эй Исо ибн Марям! Раббинг бизга осмондан бир дастурхон нозил қила оладими?” деганларида, (Исо): “Агар мўмин бўлсангиз, Аллоҳдан қўрқингиз!” деганини (ҳам) эсланг! Улар дедилар: “Биз ундан (зиёфатдан) еб, кўнглимиз хотиржам бўлишини ва сенинг ростгўйлигингни билиб, (сўнгра) унга (дастурхонга) гувоҳлик беришни истаймиз”. Исо ибн Марям деди: “Эй Раббимиз – Аллоҳ! Бизга осмондан (бир) дастурхон туширгинки, у аввалу охиригимиз учун байрам ҳамда Сендан (бизга) мўъжиза бўлсин. Бизни (ундан) ризқлантир! Сен ризқлантирувчиларнинг яхшисидирсан”. Аллоҳ деди: “Мен уни сизларга туширувчиман. (Лекин) кимки (шундан) кейин (ҳам) куфрга кетса, уни шу қадар азоблайманки, бутун оламда ҳеч кимни ундай азобламаган бўлурман».

Исо алайҳиссаломнинг дуоси қабул бўлди ва мўъжиза содир бўлиб, осмондан егулик тўла дастурхон тушди. Бу ҳодисага гувоҳ бўлган инсонлар орзусидаги тўкин дастурхонга эга бўлишган. Бу воқеа “Ур, тўқмоқ” эртагидаги “очил дастурхон”ни ёдга солиши тайин. Демак, очил дастурхон бадий тўқима сифатида бугунгача яшаб келмоқда.

Бундай ўхшашликларни эртакларда яна кўплаб учратиш мумкин.

Жамила АСҚАРОВА,
тадқиқотчи

¹ Қуръони карим маънолари таржимаси.
(Таржима ва изоҳлар муаллифи Алоуддин Мансур). – Т.: Чўлпон, 1992. Б. 296.

Тиконли йўлда қалқонимиз

“Тақво” эҳтиёт бўлиш, қўрқиш, гуноҳ ишлардан сақланиш маъноларини англатади. Тақво инсоннинг ички оламида, қалбида ўрнашган ноёб хислат, инсонни доимо яхшилик қилишга, эзгулик йўлидан боришга чорлаб туради ва барча ёмонликлардан қайтаради.

Тақвони уламолар турлича таърифлашган. Ҳазрат Умар : “Тақво бу – тиконли йўлда оёғингга бирор тикан киргизмай ўтиб боришингдир”, деб тушунтирган. Бир сўз билан айтилса, тақво Аллоҳ кўриб турганини билиб, ёмонликлардан сақланиш демакдир.

Тақвонинг хусусияти шунда, у инсонни ўзи устидан назоратчи қилиб қўяди. Тақвоси бор инсон ҳеч ким кўрмай турганида ҳам, кимсасиз жойда ҳам гуноҳ қилмайди, ёмонликдан ўзини тияди.

Аъзолари ушбу хислат йўлида ҳамкорлик қилган жамият равнақ топаверади.

Зухриддин АҲАДОВ

Тавҳид калимаси таҳлили

Ислом таълимотининг асосий мазмун-моҳиятини ифодаловчи “Лаа илааҳа иллаллоҳ” (“Аллоҳдан ўзга илоҳ йўқ”) калимаси диний адабиётларда “тавҳид” калимаси номи билан зикр этилган. Мазкур калима шарҳига бағишланган кўплаб адабиётлар бор.

Маҳмуд Замахшарий ҳам шаҳодат калимасига бағишланган мўъжаз “Ал-масъала фи калиматиш шаҳада” асарини ёзган. Унинг ягона кўлёмаси Берлин шаҳридаги кўлёмалар фондида сақланади. Асар қисқа ҳажмли рисола бўлиб, унда олим Ислом динининг таянч тушунчаларидан ҳисобланган “Лаа илааҳа иллаллоҳ” жумласини грамматик таҳлил қилади. Дастлаб Замахшарий олдинги уламоларнинг бу жумла борасидаги фикрларини баён қилади. Уларнинг фикрича “Лаа илааҳа иллаллоҳ” жумласи тўлиқ маъно ифодаламаган. Замахшарий эса бу калимани тугал маънога эга мустақил жумла деб шарҳлайди.

Мазкур калиманинг икки ҳолатда бўлиши таъкидланади. Биринчиси, асл мустақил жумла ҳолати, иккинчиси, жумлани шарҳлаб ва таъкидлаб келувчи қўшимчали ҳолат. Бу ҳолатларга Замахшарий араб тилидаги “Ма жаа фи рожулин” – “Номаълум киши келмади” жумласини мисол келтиради.

Агар бу жумла маъносидаги ноаниқликни кетказиш истаги бўлса, унга “Ма жаани мин рожулин бал рожулани” (“Менинг олдимга бир киши эмас, балки икки киши келди”) мазмунида қўшимча қилиш зарур бўлади.

Олим бу фикрига Қуръони каримдан: “(Эй Мухаммад,) **Аллоҳ томонидан бўлган бир марҳамат сабабли уларга (саҳобаларингизга) юмшоқ сўзли бўлдингиз. Агар кўпол, қаттиқ дил бўлганингизда эди, албатта атрофингиздан тарқалиб кетган бўлар эдилар**” – (Оли Имрон сураси, 159-оят); «Сўнгра аҳду паймонларини бузганлари, Аллоҳнинг оятларини инкор қилганлари, пайғамбарларни ноҳақ ўлдирганлари ва “Дилларимиз кулф” деганлари сабабли (Биз уларни лаънатладик)» (Нисо сураси, 154-оят) оятларини мисол қилиб келтиради. Оятлардаги сабаблар “фабираҳматин” (“юмшоқ сўзли бўлиш”), “фабинақдихим” (“лаънат бўлиши”) маъноларини ифодалайди.

Муаллиф ҳар иккала оятдаги “фа” юкламасидан сўнг “ма” юкламасининг келиши туфайли юмшоқлик Аллоҳнинг марҳамати билан, лаънат эса, қилинган аҳднинг бузилиши натижасида бўлганини таъкидлайди. Шу каби, шаҳодат калимасидаги синтактик қўшимча жумладаги маънони таъкидлаб келади.

Замахшарий бу грамматик ҳолатни “Жаани Зайду” гапи асосида тушунтиради. Гап “Зайд келди” маъносини ифодалайди. Лекин мазмун-моҳиятда “Зайддан ўзга кимса келмагани” қатъий тушунилмайди. “Зайддан ўзга келмагани”ни таъкидлаш маъносида юқори ҳолатдаги шакл қўлланилиши керак бўлади. Шу мақсадда гапни “Ма жаани илла Зайду” тарзида тузиш маънони тўлиқ англатади.

Шаҳодат калимасидаги “Лаа илааҳа” жумласи “Зайд мунталиқун” (“Зайд кетди”) жумласи билан грамматик жиҳатдан тенг ҳисобланади. Муаллиф “Лаа илааҳа” жумласига “иллаллоҳ”ни қўшиш билан биринчидан, улўҳиятни Аллоҳ таолога нисбат бериш, иккинчидан, уни бошқа барча нарсалардан ажратиш маъносини кўрсатади. Шунга кўра “Лаа илааҳа” жумласи исмий гапнинг кесими бўлиб, “иллаллоҳ” гапнинг эгаси вазифасини бажаради. Чунки араб тилида гап тузиш қоидаларига кўра исмий гапнинг эгаси доим аниқ, кесими эса, ноаниқ ҳолда бўлиши талаб этилади.

Рисолада “Лаа илааҳа иллаллоҳ” дейилиши “барча илоҳ деб номланганларнинг сифати бекор қилиниб, илоҳлик фақат Аллоҳга хос”лигини билдириши айтилади. Буни таъкидлаш учун Абдуллоҳ ибн Масъуд ва Жобир ибн Абдуллоҳ Ансорийдан ривоят қилинган ҳадис келтирилади: «*Уҳуд қуни Расулўллоҳ соллаллоҳу алайҳи ва саллам: “Лаа сайфа илла Зулфиқор ва лаа фатан илла Али” (“Зулфиқор қиличидан бошқа қилич ва Алидан бошқа йигит йўқдир”), дедилар*». Яъни, шаҳодат калимаси юқоридаги ҳадис матни билан қиёсланса, кесимнинг эгадан олдин келиши мумкинлиги исботланади ва жумла мазмуни равшан бўлади.

Зоҳиджон ИСЛОМОВ,

*Ўзбекистон халқаро ислом академияси
проректори, филология фанлари
доктори, профессор*

ИСЛОМ УММАТИ 2 МИЛЛИАРДДАН КЎП

Global Muslim population

2,006,747,694

Sunday, April 2, 2023

Ҳозир бутун дунё аҳолисининг 25 фоиздан ортиғи мусулмонлардир.

Ислом дунёдаги энг кўп эътиқод қилинадиган иккинчи дин ҳисобланади.

Ҳисоб-китобларга кўра, дунё бўйлаб мусулмонлар 2,006,931,770 кишини ташкил қилмоқда. Мусулмонларнинг кўпайиш суръати аввалгидан икки барабар ошган.

ХАЛҚАРО МУЗЕЙ ОЧИЛДИ

Ислом олами уюшмаси Макка шаҳрида Қуръони карим халқаро музейини барпо этди.

Унда халқаро анжуманлар ўтказиш ва Қуръоннинг нафис нусхаларини намойиш этиш ҳам режаланган.

“Arab News” хабарига кўра, Ислом олами уюшмаси Бош котиби Муҳаммад бин Абдулкарим Исонинг айтишича, мазкур лойиҳа Қуръон ва суннатни тарғиб қилиш мақсадида бошланган. Ушбу музей Қуръони карим мўъжизаларини илмий далиллар билан ёритиб боради.

МУСУЛМОН ЁШЛАР АНЖУМАНИ

Жорий йилнинг 16–23 август кунлари Татаристон Республикаси мусулмонлари диний идораси биносида XVI Бутунроссия мусулмон ёшлар анжумани бўлиб ўтди.

Унда Индонезия, Миср, Лондон, Крим Республикаси, Бошқирдистон, Кабардин-Балқар (Налчик), Чувашия ва Татаристон,

шунингдек, Перм ўлкаси, Москва, Астрахан, Владикавказ, Свердловск вилояти, Ижевск,

Йошкар-Ола, Самара ва Ханتي-Мансийскдан келган 18–30 ёшли навқирон авлод вакиллари иштирок этди.

Мусулмон ёшлар форуми натижаларига кўра, энг яхши лойиҳалар танлаб олинди.

ХУРМО КЎЧАТЛАРИ ФЕСТИВАЛИ

Бурайда хурмолари фестивали маҳаллий фермер ва савдогарларнинг 11 миллиондан ортиқ хурмо кўчатини бозорга чиқариш арафасида бўлиб ўтди.

Саудия Арабистони атроф-муҳит, сув ва қишлоқ хўжалиги ва-зирлигининг Қассим вилояти бошқармаси ташкил этган ушбу фестивал 25 августга қадар давом этди.

Фестивалда 4000 дан ортиқ мавсумий иш ўринлари тақдим этилди.

Фестивал орқали минтақада машҳур 45 дан ортиқ хурмо тури тарғиб этилди.

Интернет маълумотлари асосида
НУРМУҲАММАД тайёрлади.

Бугунги кунда террорчилик, экстремизм, радикализм бутун дунёга хавф солаётган, инсониятнинг тинч ва осуда яшаши учун тўсқинлик қилаётган жиддий муаммолардан биридир. Қўпоровчиликни касб қилиб олган бундай разил кимсалар тинчлик ва омонлик дини бўлган Исломни ниқоб қилиб олгани ғайридинлар ўртасида исломофобиянинг урчишига сабаб бўляпти.

Қайсарликнинг оқибати – ҳалокат

Ана шундай ёвуз кучлар ва бузғунчи фирқалардан бири 1953 йили Яқин Шарқда асос солинган “Ҳизбут таҳрир” оқими бўлиб, унинг тарафдорлари ҳар қандай бошқача фикрлашни инкор этади, ўзининг мафкуравий ва диний қарашларини кўпол равишда мажбурлаб қабул эттиришга ҳаракат қилади. Улар ўз тарафдорларидан уларнинг ҳар бир буйруқларини сўзсиз бажаришни, уларга кўр-кўрона ишонишни талаб этадилар.

Бу оқим аъзолари Ислом дини ҳақида етарлича маълумотга эга бўлмаган кишилар, хусусан, ёшлар онгига халифаликни тиклаш ғоясини сингдириб, уларни ушалмас орзумидлар йўлида ўз моллари, куч-қувватлари, ҳатто жонларини ҳам қурбон қилишга тарғиб этадилар ва буни “шаҳидлик” деб баҳолайдилар.

Ваҳоланки, халифалик ўттиз йил давом этишини Пайғамбаримиз башорат қилиб, бундай деганлар: **“Халифалик мендан сўнг ўттиз йилдир, кейин подшоҳлик бўлади”¹**.

Яқин Шарқда пайдо бўлганига етмиш йилдан ошган бўлса-да, ҳеч ким қабул қилмаган бу оқимни айрим илмсиз кишилар, Ислом динининг ҳақиқатидан беҳабар айрим ёшлар қабул қилгани, оқибатда минг пушаймон бўлгани айни ҳақиқатдир.

Аллоҳ таоло Қуръони каримда

барча мусулмонларни жуда зарур иш – иттифоқликка, ҳамжихатликка буюриб, бундай марҳамат қилади: **«Ҳаммангиз Аллоҳнинг “арқони”ни (Қуръонини) маҳкам тутинг ва фирқаларга бўлинманг ҳамда ўзаро адоватда бўлган пайтларингизда дилларингизни (туташтириб) ошно қилиб қўйган Аллоҳнинг неъматини ёдда тутинг...»²** (Оли Имрон сураси, 103-оят).

Ушбу оятда Аллоҳ таоло бизни, аввало, Қуръон кўрсатмасига амал қилган ҳолда бирликда, ҳамжихатликда яшашимизга, иккинчидан, фирқаларга бўлинмасликка буюради. Оятдаги **“бўлинманглар”** деган буйруқни Ислом номини ниқоб қилиб олган бирорта гуруҳ ёки оқимга кирманглар, аралашманглар, ақидангизга содиқ қолинг, деб тушунишимиз керак³.

“Ҳизбут таҳрир” оқими аъзолари мусулмонларнинг ораларини бузиб, ўзларича: “Биз алоҳида ҳизбмиз, алоҳида бир гуруҳмиз”, дейдилар. Уларнинг ҳар бири Аллоҳ таолонинг **“фирқага бўлинманглар”**, деган буйруғига қарши чиқиш орқали Ислом таълимотига тескари иш тутадилар.

“Ҳизбут таҳрир” тарафдорлари йўллари тўғри эканини исботлаш мақсадида Оли Имрон сурасининг 104-оятини бузиб талқин қиладилар. Оятдаги **“Сизлардан бир уммат бўлсин...”** буйруғининг маъносини ўзгартириб, “Аллоҳ таоло сизлардан ҳизб бўлсин” демоқда, дейишади.

Муфассирларимиз оятдаги “уммат”дан мурод уламолар жамоаси эканини таъкидлашган⁴. “Имом” деган сўз “уммат” сўзидан келиб чиққан бўлиб, унинг вазифаси ўз қавмини Қуръон таълимотига чақириш, яхшиликка буюриш, ёмонликдан қайтаришдир.

Ҳизбчилар ўзларича “Ҳизбут таҳрир” бир жамоатдир, у Такийюддин Набахонийнинг ижтиҳодидир. Унга хоҳлаган одам кириши мумкин, деб даъво

киладилар. Лекин ҳизб аъзоларидан бирортаси адашганини тушуниб қолиб, ҳизбдан чикса, аҳдини, қасамёдини бузгани учун маломатга қолади, дейдилар. Ваҳоланки, адашганини Исломи таълимоти асосида англаб етган кишининг ҳақиқатни топиб, нотўғри йўлдан қайтиши катта саодатдир.

Хулоса сифатида машойихларимизнинг куйидаги сўзларини келтиришни лозим топдик: “Кишилар тўрт хил бўлади: 1) ҳамма нарсани билади ва билишини ўзи ҳам билади. У киши олимдир, унга эргашиш зарур; 2) билади, лекин билишини ўзи билмайди. У гўё уйкуда, уни уйғотиш керак; 3) ҳеч нарсани билмайди ва билмаслигини ўзи ҳам билади. У жоҳилдир, унга ўргатиш лозим; 4) ҳеч нарсани билмайди ва ҳеч нарсани билмаслигини ўзи ҳам билмайди. У аҳмоқдир, ундан узоқ бўлиш керак”.

“Ҳизбут таҳрир” машойихларимиз айтган тўртинчи тоифанинг айнан ўзгинасидир. Уларни тўғри йўлга солиш учун қанчалик ҳаракат қилинмасин, барибир ўз билганларидан қолмайди. Уларнинг бу қайсарликлари Исо алайҳиссаломнинг машҳур гапини эсга солади: “Мен Аллоҳнинг изни билан қанчадан-қанча беморларни даволадим, кўрларнинг кўзини очдим, ўликларни тирилтирдим. Аммо аҳмоқларни йўлга сола олмадим” (“*Тарихи Кабир*”).

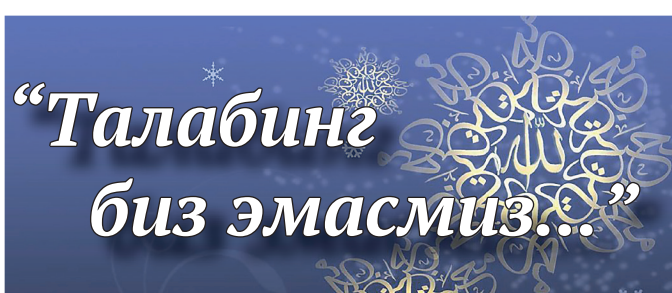
Ғолиб НУРИДДИНОВ

¹ Саҳиҳи Ибн Ҳиббон. 7069-ҳадис.

² Шайх Абдулазиз Мансур. Қуръони карим маъноларининг таржима ва тафсири. – Т.: “Ўқитувчи” нашриёт-матбаа ижодий уйи, 2020 йил. – Б. 63.

³ Шайх Муҳаммад Содиқ Муҳаммад Юсуф. Тафсири Ҳилол. – Т.: “Ҳилол нашр” нашриёт-матбаа бирлашмаси, 2007 йил.

⁴ Имом Мотуридий. Таъвилоту аҳлис сунна. (Мақтабатуш шомила).

Тун ярмида Жалолиддин Румий ҳазратнинг эшиги тақиллабди. У зотнинг хизматини қилаётган толиби илм бориб эшикни очса, бир сархуш.

– Мен Мавлоно ҳазратларини кўриб, дуосини олиш учун келдим.

Толиби илмлар уни ҳайдай бошлабди:

– Сархуш ҳолда бу ерга келишга уялмадингми, кет!

– Асло, у зотнинг дуосини олмай кетмайман, – деб қатъий туриб олибди сархуш.

Ғала-ғовурдан Жалолиддин Румий ҳазратлари уйғонибди:

– Нима шовқин? – сўрабди талабаларидан.

Талабалар вазиятни англатишгач, у зот дебди:

– У сархуш бўлгани ҳолда шу пайтда бизни топиб келибди. Сиз эса тийрак бўла туриб уни киритмаяпсизми? Балки нияти самимийдир, нега ҳайдаяпсизлар? Биздан талаб қилганни, ихлос қилиб келганни ҳайдашга ҳаққимиз йўқ. Оловдан қочган одамга, оловнинг ёнига қайт, дейишимиз жоизми? Қўйинг, ёнимга келсин!

У зотнинг сўзларини тинглаган сархушнинг кўзига ёш келибди:

– Ҳазратим, мендек бир адабсизни деб толиби илмларингизни қойингиз. Бунга асло рози эмасман. Изн беринг, ёнингизда қолиб ҳам сизга, ҳам толибларингизга хизмат қилай!

Мавлоно мамнуният билан унинг кўзларидаги ёшларни артиб, бундай дебди:

– Сафимизга хуш келдинг, йигит. Кимнинг қай пайт нимага эришишини ҳеч ким билмайди. Аллоҳ таоло Пайғабаримиз соллаллоҳу алайҳи ва салламга: “Мени сўраганга хизматчи бўл”, дея амр қилган. Шу сабабли талаб қилиб келганнинг ҳолига, вақтига қаралмайди. Сен бизни Аллоҳ учун қидириб келибсан. Сенинг асл талабинг биз эмас, бизнинг василамизда Аллоҳ севгисига эришиш. Бунга қаршилиқ қилишга ҳеч кимнинг ҳаққи йўқ. Шу ваздан уларни қойидим.

Нигора МИРЗАЕВА тайёрлади.

Кўзга ярашади севинч ёшлари...

Абдуғани СУЛАЙМОН

ОЛОВ

Эй дўст, алангада ёнар жонимиз,
Муҳаббат туйғуси бўлганда меҳмон.
Ишқнинг шуъласида жўшиб қонимиз,
Ҳаёт йўлларини айлайди равон.

Ёниб яшамоқлик қуёшдан мерос,
Ҳар кундан излаймиз янги бир маъно.
Эзгу ҳароратдир қалбларга либос,
Шавқда чалган создан чиқар зўр садо.

Куямиз гоҳида парвонасимон,
Хиёнат олови дилни ёққан чоғ,
Балки яқин дўстми, ғанимдан нишон,
Кўнгилнинг ичида қолиб кетган доғ.

Гоҳ ғазаб олови куйдирар жонни,
Гоҳ хижрон, гоҳида илоҳий талъат.
Ҳар не бўлса бўлсин, асраб иймонни,
Ҳасад оловида ёнмагин фақат.

СУВ

Эй дўст, дарё каби умримиз ўтар,
Зотан, руҳимизда дарё нафаси.
Билмаймиз соҳилда бизни не кутар,
Юракка тор келиб кўкрак қафаси?!

Аслида бир томчи сувдан жисмимиз,
Шунданми, бир сўздан кетамиз эриб.
Ҳаёт суви ичра бедор исмимиз –
Нилуфар – ғамларни юради териб.

Баъзан кўз ёшимиз бўлиб шашқатор,
Кимнидир кузатиб сўнгги манзилга.
Қисмат ёмғирига бериб ихтиёр
Бир томчи сув бўлиб қайтамиз дилга.

Лойимиз қорилган ул илоҳий сув,
Билмаймиз олинган қайси дарёдан.
Бир кун руҳимизда кўтариб ғулув –
Сувлар ювиб кетар бизни дунёдан.

Эй дўст, йиғламагин ҳуда-беҳуда,
Гарчи бошга тегар ҳаёт тошлари.
Шодликни севади тириклик жуда
Кўзга ярашади севинч ёшлари.

ҲАВО

Эй дўст, фалаклардан бир нафас келур,
Ризқу насибанг бут шу нафас билан.
Мовий ҳаволарда қалқиб турса нур,
Ҳаёт ишқини куч зўр ҳавас билан.

Дерлар, ғаниматдир ҳар лаҳза онинг,
Жонингни эркалаб турганда насим.

Токи уйғоқ экан томирда қонинг,
Ёниб яшамоққа этасан жазм.

Оҳ тортсанг, оҳингдан гул ҳиди келсин,
Ҳар нафас Раббимдан сенга иноят,
Кўнглинг тирикликнинг ранглари севсин,
Ҳар отган тонг учун қилгин ибодат.

Бахтиёр шамоллар қўйнида хушнуд,
Дарахтлар бош эгиб айтар шукрона.
Ибрат ол улардан, ғамларни унут,
Тилда бўлсин шукр деган тарона.

Ҳар янги кун асли Ҳақдан хабардир,
Руҳимизни тинмай тортади осмон.
Гарчи вужудингда ҳаво сарвардир,
Аммо ҳаволаниб кетма ҳеч қачон.

Тошкент

ДАРДИМ

Юракларим зиркираб оғрир,
Суякларим тиркираб оғрир.
Муҳтождирман бир тоза ишққа,
Кўнглим фақат ишқсираб оғрир.

Нега баҳор, куз деб оғринмам,
Манглайимда туз деб оғринмам.
Ўғилдир ё қиз деб оғринмам,
Кўнглим фақат ишқсираб оғрир.

Ҳиссиз қўшиқ наво истамам,
Ҳеч кимга ҳам даъво истамам.
Бу дардимга шифо истамам,
Кўнглим фақат ишқсираб оғрир.

Жаҳонгир НАМОЗОВ,
Поп тумани

КУЙДИРАР

Қуёш жаҳл отига минди,
Ташна лаблар сув деб ютинди.
Қарадиму кўзларим тинди.
Тупроқ товонимни куйдирар.

Боқсам офтобнинг бу ҳолига,
Ўхшар дунёнинг заволига...
Не дейман маҳшар саволига?
Шул ошиқ жонимни куйдирар.

Саид Вали фикр қилгин сен,
Аллоҳни кўп зикр қилгин сен,
Кўрганингга шукр қилгин сен,
Йўқса, иймонингни куйдирар!..

Саид Вали ТОЖИБОЕВ,
Зомин тумани

СИЛАИ РАҲМ

Эрта етим қолдик ота-онадан,
Хайҳотдек ҳовлида қолгандик бўзлаб.
Меросга чанг солди яқинларимиз,
Иккита етимнинг ҳақини кўзлаб...

“Меҳрибонлик уйи” кутарди бизни,
Мерос улар ичра бўлинди, афсус.
“Тия олмадингиз ҳеч нафсингизни,
Нетайки, барингиз қариндошимсиз”.

Мана, ўтиб кетди йиллар кетма-кет,
Бизлар ҳам улғайиб камолга етдик.
Биримиз шифокор, биримиз олим,
Тақдир сўқмоғидан мардона ўтдик.

Аҳволини айтсам қариндошларнинг,
Биздан олганлари насиб қилмади.
Бирини қийнайди оғир хасталик,
Бирига Яратган фарзанд бермади.

Келгин, унутайлик барини укам,
Бошимизга нелар солган бўлсалар.
Барчаси бизларга берилган синов,
Кулиб қарши олгин, кириб келсалар.

Улар душман эмас, жигарларимиз,
Бири тоғамиздир, амма, холаимиз.
Бугун кечирмасак уларнинг айбин,
Жаннатда қандайин бирга бўламиз?

Узилмасин дейман силаи раҳм,
Ота-онамизнинг руҳи бўлсин шод.
Умлатимиз ахир Расулulloҳнинг,
Ҳатто Ваҳшийни ҳам кечирган у зот.

Шуҳрат ШУКУР

ЙЎҚДИР ХАБАРИМ

Йўқдир хабарим ҳаргиз ўзимдин,
Беҳаё, бешаён қаро юзимдин.
Беҳуда ифтор, ёлгон сўзимдин,
Пардаси йиртиқ басир кўзимдин,
Халқумдин ўтган ҳаром тузимдин.

Кўнгилда сафо, юзда табассум,
Май нўш этармен бетиним бир зум.
– Ишратда лаззат, кўзларингни юм,
Эй, сен фаришта, бокира, маъсум,
Шабистонинг не, жаннат ва ё гум?

Эрта тонг маҳал не бир манзара,
Ўнгдан, сўлданми номамиз, жўра?!
Муродинг қаён: ризвон ё ўра?
Аё жонсупор, йиқил ва сўра,
Юзлан умидвор, йиғлаб хазора...

Шерали ИКРОМОВ,
Бухоро

ДУНЁ ТОПГАНИНГДА...

Болам, ҳеч сиқилма ўткинчи дунё
Барчадан қолади, сабр эт, қил дуо...
Феълингни кенг айла, ўкситма дилинг
Ношоиста сўздан сақлагин тилинг.
Дунё топганингда топмайсан бизни.

Дунё бевафодир, сўзим ғанимат,
Йўлларингга музтар кўзим ғанимат.
Ғаюрлар фитнаси чин эмас зинҳор,
Оға-ининг асра, ғанимат дийдор
Дунё топганингда топмайсан бизни.

Акажоним, дея жонин берувчи,
Яратган Аллоҳдан бахтинг сўргувчи
Сингиллардан меҳринг аяма сира,
Бўхтонлар дилингни қилмасин хира...
Дунё топганингда топмайсан бизни.

Кейинги пушаймон алами ёмон,
Юракни ўртайди, қўймайди омон.
Зийрак бўл, бир қуни чекмагил алам
Ўзингни асрагил, асра, жон болам!
Дунё топганингда топмайсан бизни...

Турдигул УМАРОВА, Тайлоқ тумани

Мен “Ҳидоят” журналининг 7-сонидеги Ислоҳ Йўлчиевнинг “Туҳматнинг охири вой” мақоласини ўқиб, жуда таъсирландим ва бундан 9–10 йил аввалги воқеа эсимга тушди... Ўшанда мен ҳам баъзи машмашаларга гувоҳ бўлиб, қуйидаги шеърни ёзган эдим:

ТУҲМАТЧИГА

Бўлар-бўлмас гап тарқатиб ҳаммага,
Тинч рўзгорга солар ғавғо туҳматчи.
Ҳар қадамда ёмон сўзни ахтариб,
Эл оромин бузар бежо туҳматчи.

Қаён борса, иғво сўзин дўндирар,
Лақмаларни ёлғонига кўндирар,
Гул баргига туяқушни кўндирар,
Тўғри сўздан қўрқар ҳамон туҳматчи.

Ёлғон сўз айтишга уялмайди ҳеч,
Иғволарин йиғар тинмай эрта-кеч.
Эй инсофсиз, тирноқдан кир қидирма,
Бўйинидаги лаънат сиртмоғини еч.

Ишонманглар туҳматчининг сўзига,
Қинғирликда дўст ахтарар ўзига,
Тикка боқинг унинг айёр кўзига,
Яккаланиб, бўлсин ҳазон туҳматчи.

Тўхтаҳон РАҲИМОВА,
Наманган тумани, Шўрқўрғон қишлоғи

Маърифат аҳлига кўнгил

Сир эмас, сўнгги йилларда юртимизда диний соҳада улкан ислоҳот қар бўй кўрсатди. “Диний маърифат” тарғиботи баҳонасида ота-боболаримиз эътиқод қилиб келган аҳли сунна вал жамоага зид, устозлар, ҳатто ота-она ҳурматини оёқости қилувчи, пировардида инсонни манқуртга айлантирувчи, “валийларнинг, олимларнинг ҳурмати ва обрўсига дахл қилувчи, нафсига қул” тоифалар кўпайди. Таассуфки, қалби покиза, соф, беғубор, содда инсонлар, айниқса, ёшлар уларнинг домига илинди, кўплаб ота-оналар адашган фарзандлари доғида зор йиғлаб қолди...

Суюндик Мустафо ва Муҳиддин Аблаевнинг *“Туронзамин азиз-авлиёлари ва уламолари тазкираси”* номли туркум китобларини varaқлар эканман, улар юқорида айтилган илмсизлик, муаммо ва чигалликларни бартараф этишга ҳисса қўшадиган улкан меҳнат маҳсули бўлиб, диёримиз тупроғига дафн этилган азиз сиймоларнинг илм-маърифатидан, баракотидан бохабар этувчи йирик тадқиқот сифатида аҳамиятлидир.

Китоб чуқур илм, тадқиқ, таҳлиллар эвазига дунё юзини кўрди. Биринчи жилди (Бухоро, Навоий ва Самарқанд вилоятларига бағишланган) 2015 йилда, иккинчи жилди (Тошкент шаҳри ва вилояти, Сирдарё ҳамда Жиззах вилоятлари) 2017 йилда ва учинчи жилди (Сурхондарё ва Қашқадарё вилоятлари) 2023 йилда нашр этилди.

Тазкирада эътироф этилган ҳар бир олим ё авлиё ҳақида, аввало, тарихий ҳужжатлар, мўътабар қўлёзма манбалар асосида маълумот берилади. Мавзуга доир яқин

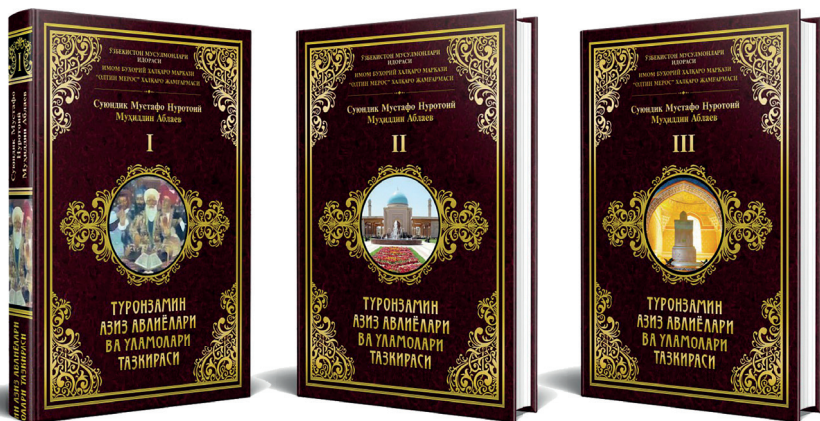
йилларда эълон қилинган китоблар, ҳатто мақолалар ҳам муаллифлар нигоҳидан четда қолмаёди. Тўғридан маълумотлар тадрижий, тизимли тарзда, энг муҳими, ўзига хос содда илмий услубда баён этилади. Бу усул келажақда ана шу йўналишда тадқиқот олиб бормоқчи бўлган ёш олимлар учун мезон бўлиб хизмат қилади, иншоаллоҳ.

Шу ўринда китобнинг ўзига хос яна бир жиҳатини айтиб ўтиш жоиз. Маълумки, ҳозирги кўплаб ўқувчилар тарихий фактлар, илмий маълумотлардан иборат матнни охиригача ўқишга ҳамиша кўникма ҳосил қила олмайдилар. Шуни инобатга олиб, муаллифлар мазкур тазкирада ҳаёти ҳақида маълумот берилаётган олим ё валий зотларнинг асарларидан парчалар, ҳикматли сўзларидан намуналар, ҳаётларида содир бўлган воқеалар (маноқиблар)дан келтиради.

Биринчи жилддаги яна бир муҳим ўринни алоҳида таъкидлаш лозим: маълумки, илм-маърифати, ибратли ҳаёт тарзи билан инсонлар қалбидан чуқур жой олган азиз сиймоларга ҳамма “эғалик” қилмоқ

ҚУВОНЧИ

истайди, “ул зотнинг қабри бизда” дея баҳс-мунозарага киришади. Масалан, ҳазрат Али розияллоху анху ана шундай табаррук зотлардан. Тарихий манбаларда бу зотнинг юртимизга келганлари ҳақида аниқ далил йўқ. Бироқ бир неча музофотларимизда у зотга нисбат берилган зиёратгоҳлар мавжуд.

Хўш, ҳазрат Али розияллоху анхунинг ҳақиқий қабрлари қаерда?

Суюндик Мустафо ва Муҳиддин Аблаев бу мунозарага яна бир азиз зот – Абдурахмон Жомий ҳазратларининг қуйидаги сатрлари билан чиройли жавоб беради:

*Гўянд қабри Али дар Нажаф аст,
Биё бу бин дар Балх чи байту шараф аст.
Жомий на Адан гўй, на байнал жабалайн
Хуршеди якию нури ў ҳар тараф аст.*

Мазмуни: “Алининг (к.в.) қабрини Нажафда деб айтадилар. Қўриб ишонч ҳосил этки, у Балхда ҳам беқиёс шарафланади. Эй Жомий, сен унинг қабрини Адандан ёки уч тоғ орасида деб ҳукмламаки, У қуёш, қуёшнинг нури эса ҳамма жойга баравар тушади”.

Китоб муаллифлари бир ўринда ёзади: “Бундай азизларга нисбатланган манзилу маконлар бу диёрларда мўлкўл. Зиёратчилар уларни мана шу насиҳатлардан умидланиб зиёрат этади ва руҳоний манфаат кутади. Шу йўл билан дил таҳоратини қилган бўлади, кўнгли

ҳузурланади. Файзу шукуҳ топади...”

Фаридуддин Атторнинг “Тазкиратул авлиё” китобида “авлиёлар ҳаками” деб улуғлаган, Сурхон воҳасида “Ҳаким Термизий”, “Термиз ота”, “Термиз бобо”, “Ал-Ҳаким ат-Термизий” нисбалари билан азизланган Ҳаким Термизий ҳақидаги назарий маълумотлардан сўнг бу зотнинг ҳикматларидан намуналар тақдим этилади:

Озод киши улдирки, тамаъ уни қул қилмас (Яъни у тамаъни қул этгувчи бўлур).

Ҳар кимки бирор нарсадан қўрқса, ундан қочгай.

Мўмин кишининг шодлиги юзида, қайғуси ичидадир. Мунофиқнинг қайғуси юзида, шодлиги ичидадир.

Дунёда яхшиликдан кўра оғир юк йўқ. Чунки сенга яхшилик қилган киши сени боғлаб қўйган бўлади, ёмонлик қилса, сени ўз ҳолингга эркин қўйган бўлади.

Бир мусулмон кишини камситганимда, аниқ, ўз маърифатимда ва иймонимда бир нуқсон топаман.

Авлиё доимо ўз ҳолини яширади, аммо ҳамма нарса унинг валийлигини ошкор этади. Муддаий – даъвогар эса ўзини валий деб ошкор этади, аммо ҳамма нарса унинг ёлғончи, сохта эканлигини фош этади.

Бу ҳикматлар ҳозирги кунимиз учун ҳам ўз аҳамиятини йўқотмаган олтин ўғитлардир.

“Туронзамин азиз авлиёлари ва уламоалари тазкираси”ни мутолаа қилиш маърифатимизни оширади, руҳимизни озиқлантирди, дилимизни, йўлимизни, уйимизни ва ўйимизни янада пок, нурафшон этади.

Абдумурод ТИЛАВОВ,
филология фанлари номзоди

Тарихи Муҳаммадий

(Давоми. Бошланиши ўтган сонда.)

АСИРЛАР ҲАҚИДА МУЗОКАРА

Расулуллоҳ асирлар ичидаги камбағаллардан фидя мол олмайин, аларни озод қилдилар. Шулар ичида Қурайш шоирларидан Абу Изза деган бир киши бор эди. Бу бўлса, ҳижратдин илгари Маккада Расулуллоҳга кўп озорлар етказган эди. Бадр урушида банди бўлиб, бу ҳам қўлга тушди. Расулуллоҳнинг олдиларига келиб:

– Эй Муҳаммад, яхши билурсан, болачақаларим кўп, фақир кишидурман, камбағаллигимга бағишлаб, мендин мол олмай, озод қилишингни сўрайман, – деди. Анда Расулуллоҳнинг унга раҳмлари келди. Қилган гуноҳларидан ўтиб, уни бир пул чиқимсиз озод қилдилар.

– Лекин шу шарт биланким, бизни ёмонлаб халқ ичида шеърлар айтмагайсан, бизларга қарши сўқиш учун чиққан қўшинга қўшилиб келмагайсан, – дедилар. Ул ҳам бу шартларни тил учида қабул қилган бўлиб, бошини қутқазиб кетди.

Маккага борганида “Муҳаммаддин қандок қутулиб келдинг?” деб сўрагувчи кишиларга:

“Уни тилим билан сеҳрлаб, алдаб келдим”, деб мақтанур эди. Шунинг учун қилган аҳдларини бузиб, мусулмонлар ҳақида бурунгидан ҳам бузукроқ шеърлар айтгани турди. Шу билан ҳам тўхтамай, Уҳуд урушида қатнашган Қурайш аскарларига қўшилиб, яна келди. Лекин бу келишида уни ажал ҳайдаб келган эди. Қўлга тушгандин сўнгра ўзига лойиқ жазосини бердилар.

Расулуллоҳ қирқ ёшга тўлганларида пайғамбарлик ваҳий келган эди. Ўттиз пора Қуръон йигирма уч йилда Тангри таоло томонидан тушиб тамом бўлди. Шу муддат ичида етмиш тўрт қатим ғазот қилдилар. Шу ғазотларнинг йигирма еттитасида ўзлари бош бўлиб чиқдилар. Қолганларида

бўлса, аскарбоши буюрдилар. Барча қилган ғазотлари Аллоҳ амри билан Худо йўлида қилинмиш эди. Шунинг учун барча қилган ғазотлари энг улуғ даражаликдур. Айниқса, Бадр ғазоти агар руҳоний-диний тарафдин боқилур эрса, олий шон-шарафга эгадур. Бу қутлуғ ғазот ҳақида Аллоҳ таоло Қуръонда шу оятни индирди:

وَلَقَدْ نَصَرَكُمُ اللَّهُ بِبَدْرٍ وَأَنْتُمْ أَذِلَّةٌ

“Ва лақад насорокумаллоҳу бибадрин ва антум азиллатун” [Оли Имрон, 3/123]. Маъноси: “Аллоҳ таоло Бадр урушида, эй мўминлар, сизларга ёрдам берди, йўқ эрса, сизлар ҳар тўғрида кучсиз эдинглар”. Чунки аскар сони душманларникидан уч маротаба оз эди. Уларнинг урушга ярамлик юздан ортиқ югурик отлари, яроғ-жабдуқлари комил бўла туриб, яна енгилдилар. Йўқ эса мўминларда бариси бўлиб, қари-ёш аралаш уч юз ўн уч киши, иккитагина отлари бор эди. Яна Қуръонда айтди:

وَمَا النَّصْرُ إِلَّا مِنْ عِنْدِ اللَّهِ

“Ва ман насру илла мин индиллоҳ”, яъни: “Нусрат ёлғиз Аллоҳдангина бўлур” [Оли Имрон, 3/126].

Ҳар бир мусулмон ўз кўнглида шундай ишончни чинлик билан ўрнатмоғи керак. Бундан сўнгра бутун қурол-яроғларни душманларга қарши қўйиб, уруш асбоб-ускуналарини юзда-юз тайёрлаш лозимдур. Бундин кейин таваккални Аллоҳга қилишдур. Аллоҳнинг амри ва Пайғамбаримизнинг кўрсатган йўллари умматларига шулдур, чунки бу ҳаёт дунёси – сабаб оламида турли ишлар бўлса, турли сабабларга боғланмишдур. Ҳеч бир иш сабабсиз вужудга келиши мумкин эмасдур. Агар шу олам ичида туриб сабабсиз бир иш пайдо бўлур эрса, у пайғамбар мўъжизаси ёки авлиё кароматидур. Булар бўлса, сабаб оламининг ташқарисида қудрат ишларидур. Аллоҳ мусулмонларни диний томондан қадарга имон келтириб, бутун

المرء مع من أحب

шартлари билан сабабни ушлашга буюрадур. Ким бўлса бўлсин, агар бу ишнинг сабабларини бутунлай тўлиғлаб унга киришар экан, албатта Аллоҳ таоло шу ишни вужудга чиқаргусидур. Ер устида, ҳаво остида яшайдурган барча инсонлар узра қўйилган илоҳий қонун шулдур. Бу қонунга бўйсунмаганларни, бошқалар қурол кучи билан келиб, оёқ остиларига топтаб, бўйинларини синдиргайлар.

Яна ўз сўзимизга келайлик. Бу Бадр ғазоти инсон оламида қандоқ шон-шарафга эга бўлса, фаришталар ичида ундин ҳам даражаси ортиқдур. Бир куни Расулуллоҳ қошларига Жаброил алайҳиссалом келиб сўрадиким:

– Эй Муҳаммад, Бадр ғазотига қатнашган мўминларнинг олдиларингиздаги қадр-қимматлари қанчалиқдур? Анда Расулуллоҳ айтдилар:

– Аларни биз бошқалардин ҳар тўғрида ортиқроқ кўрамиз. Энг юқори даражалик, шарофатли мусулмонлардин деб ҳисоблаймиз. Жаброил алайҳиссалом:

– Уларнинг ҳурматлари бизларда ҳам шундайдур. Бадр куни ҳозир бўлган фаришталарнинг бошқалардин мартабаси ортиқроқ, – деди.

Шунга кўра биз ҳам бу китобимизда Бадр ғозийларининг қутлуғ номларини ёзиб, кейинги мўминлар учун ёдгор қилмоқни лозим кўрдик. Аларнинг хосиятларидан умид қиламанки, Аллоҳ таоло бу китобни дунё борица барча офатлардин ўз омонида асрағай ва дағи мунини ўқиғувчи мусулмонларни бу китобдин баҳра қилғай, омин. Биҳурмати саййидил-аввалин вал-охирин ва илайҳи ва Асҳобил-Бадриййин, омин.

Энди шу жойдин бошлаб Бадр асҳобларининг исми-шарифларини ёзурумиз. Ўтган улуғ алломаларнинг айтишларича, аларнинг сонлари уч юз ўн учдур. Лекин ҳадис олимларидан Ибн Саййидин-нос деган бир улуғ зот “Уъюни асар фи фунуни сияр” отлиқ китобида Бадр ғозийларини уч юз олтмишга еткузуб ёзмишдур. Эҳтиёт юзасидан биз ҳам шуни ихтиёр қилдик. Аларга муҳаббатимиздан бошқа бу ишга ҳеч боис топмадик, чунки

“Алмаръу маъа ман аҳаб”, деган ҳадиснинг ривояти собитдур. Яъни, Пайғамбаримиз айтдилар: “*Ҳар киши суйгани билан бирга бўлур*”.¹ Бу дунёда суйган бўлса, у дунёда ҳам шу билан бирга демақдур. Аллоҳдин умидим шулдурким, шу муҳаббатим билан Расулуллоҳнинг дийдорлариға мушарраф бўлғайман. Энди ул уч юз олтмиш эрларнинг бошлиғи Аллоҳнинг сайлаган сардори, одам наслининг саййиди, Расулуллоҳ лақаби, Абдуллоҳ ўғли Муҳаммаддур, соллаллоху алайҳи ва саллам.

Ҳазрати Усмон розияллоху анҳунинг хотинлари Пайғамбаримизнинг қизлари, Руқиянинг шу ғазот кунларида касали оғирлашди, шунинг учун ҳазрати Усмон бу ғазотга боролмай қолди. Мана шу отлари ёзилган эрлар Расулуллоҳ бошчилигида Аллоҳ ёрдамида ўзларига уч баробар кўп бўлган кучларни енгиб чиқдилар. Бу ғазотдаги ғолибият орқали:

– Мусулмонларнинг руҳи кўтарилди ва Ислому нури қоронғилиғни ёритди.

– Ислому дини бутун дунёга улуғ ўзгаришлар солмоққа йўл очди.

– Расулуллоҳнинг атоқлари, мусулмонларнинг ҳайбатлари тамом Арабистонни қоплади.

– Мадина шаҳрида ва атрофда пойлаб турган душманларга қўрқинч тушиб, кўплари динга кирдилар.

Мунофиқлар – Абдуллоҳ ибн Убай ва унинг тилакдошлари – тил учиди бўлса ҳам, имон келтиришга мажбур бўлдилар.

Бу урушда мусулмонлардан бариси бўлиб, ўн тўрт киши шаҳид бўлди, олти киши муҳожирлардан, саккиз киши ансорлардан эди. Аллоҳ – улардин, улар Аллоҳдин розидур. Бу Бадр ғазоти бўлса, ҳижратдин ўн саккиз ой ўтганда Рамазон ойининг бошларида бошланган эди. Яна шу ойнинг 17-сида (624 й. 13 март) мусулмонларнинг ғалаба қозониши билан тамомланган эди. Ислому аҳли узра биринчи маротаба бўлган бу улуғ неъматни ҳар йили шу ой, шу кунлар келганда мусулмонлар эсларига олиб қўйишлари лозимдур.

ҚАЙНУҚОЪ ҒАЗОТИ

Расулуллоҳ Бадр ғазотидан қайтиб, Мадинага келганларидан сўнг бир ой ҳам ўтмасдин туриб, Қайнуқоъ яҳудлари Пайғамбаримиз билан қилган аҳд-паймонларини бузиб хиёнат қилдилар. Булар бўлса, яҳудлар-араблар ичида урушчанлик-баҳодирлик билан номлари кўтарилган эди. Темирчилик ва заргарлик ҳунарларида анчагина моҳир эдилар. Шунинг учун уруш асбоблари буларда мукамал эди. Хотун-қизларга керакли зеб-зийнат, олтин-қумуш асбоблари уларнинг бозорларида кўпроқ сотилур эди. Бир куни бир мусулмон араб хотуни исирға-узук мисоли бир нарса олмоқчи бўлиб, бир яҳудий заргар дўконига кириб, ўлтирди. У заргар хотунга тегишмоқчи бўлиб, бошига ёпинғон бурганчигини орқа томонидан тортиб боғлаб қўйди. Ўлтурган хотун билмасдин бирдан турганда бошидаги, эгнидаги кийимлари шипирилиб ерга тушди. Одатда ёт кишилар кўриши мумкин бўлмайдиган жойлари баданидан очилиб қолди. Ул ерда ўтиришган яҳудлар қаҳ-қаҳлашиб ул хотунга кулдилар. Бунга хотуннинг ҳўрлиги келиб, “Мусулмон борми?” деб йиғлаб юборди. Бунинг ноласини эшитган мусулмонлардин бириси чидаб туролмай, қилич суғуриб, ул яҳудийни чопиб ташлади. Бун кўрган кўпчилик яҳудлар унинг устига ҳужум қилишиб, уни пора-пора қилдилар. Шу баҳона бўлиб, яҳудлар билан мусулмонлар орасига душманлик тушиб, уруш қўзғалди.

Бу хабар Расулуллоҳга етгач, яҳуд раисларидан бир нечаларини Мадинага чақирдилар. Аҳд бузгувчиларнинг охири ёмон бўлишини аларга айтиб:

– Ўртамизда тўхталган аҳд-паймонларимизга қараганда, сизларнинг бу ишинглар аҳдни бузмоқдур. Эй яҳуд қавми! Биласизлар, албатта, мен Худо тарафидан келган ҳақ пайғамбардурман. Бу сўзнинг ростлигига шул ўқиб турган китобинглар Тавротни ҳамда Инжилни гувоҳ қилурман. Бу ҳақиқатни ўзинглар у китобларда кўриб, аниқ билгандин сўнгра яна инкор қилдинглар. Энди сизларга Аллоҳнинг ғазаби келгай, Бадр урушида Қурайш устига

тушган мусибат кунлари сизларга ҳам тушгай, – дедилар. Анда ул яҳудлар:

– Эй Муҳаммад, сен бизларни ўз қавминг арабларидек чоғлама. Бадр урушидаги ғолибиятга алданиб, унга мағрур бўлма. Уруш ишларида усталиги йўқлигидан Қурайш қабиласи сендан енгилдилар. Агар бизни ҳам улардек чоғлаб, биз билан тўқнашур бўлсанг, ана шунда урушнинг қандоқлиги ва кимлар уруш эрлари эканини билур эдинг, – дедилар.

Мана шу чоғда Аллоҳдин бу оят келди:

قُلْ لِلَّذِينَ كَفَرُوا سَتُغْلَبُونَ وَتُخْشَرُونَ إِلَىٰ جَهَنَّمَ وَيُسَسِّ الْمِهَادُ

“Қул лиллазийна кафару сатуғлабуна ва туҳшаруна ила жаҳаннама ва биъсал миҳод” [Оли Имрон, 3/12], маъноси: *“Эй Муҳаммад, бу кофирларга айтгил, агар биз билан урушур бўлсангиз, албатта, енгилурсиз, ўлдирилурсиз, сўнгра жаҳаннамга йиқилурсиз, борган жойингиз қандоқ ёмон ўринлигини шунда билгайсиз”,* демакдур.

Сўнгра Расулуллоҳ яҳудлардин яхшилик чиқмаслигини юқориги оят мазмунидан англадилар. Алар ҳам душманликларини очиқдан-очиқ билдириб, мусулмонларга ёғий бўлдилар. Бу сабаблардин Расулуллоҳ бошлиқ Ислом ғозийлари булар устига юруш қилдилар. Бу ғазотда Ислом туғини кўтариш ҳазрат Амир Ҳамзага топширилган эди. Мадинадан аскар чиққан хабарини эшитиб, яҳудларга қаттиқ қўрқинч тушди. Юқориги оят мазмунича, Ислом аскарига кўзлари тушмай туриб, барилари қочиб, қўрғонга қамалдилар. Бунинг устига Расулуллоҳ қўшин билан келиб, ўн беш кун қўрғонни қаттиқ қамал қилдилар. Яҳудларнинг хотун ва болаларидин бошқа урушга ярамлик аскарлари етти юз киши бор эди¹. Илоҳий томонидан буларнинг кўнгулларига қаттиқ қўрқинч тушганидан ҳеч қандоқ қаршилиқ кўрсата олмадилар. Охир Расулуллоҳдин ўзлари сўрадиларким, ёлғиз йўл озуғи билан бола-чақаларини олиб, араб тупроғидан чиқиб кетгайлар. Қолган мол-мулк, қўра-жойларини қолдиргайлар. Мана шу сўзга тўхтам бўлганидан сўнгра кўчиб кетмакка

уч кун муҳлат берилди. Бу ишга Убода ибн Сомит вакил бўлди. Араб тупроғидан ўтиб Шом тупроғига кирганда Азриот деган жойда ватан тутиб ўлтирдилар. Лекин йилига етмаёқ барчалари вабо касали билан ўлиб тугадилар.

САВИҚ ҒАЗОТИ

Бунинг баёни шундайдурким, ўтган Бадр ғазотида Макка мушриклари мусулмонлардин қаттиқ енгилган эдилар. Бу урушда Қурайш бошлиғи Абу Суфённинг ўғли ва ҳам унинг яқин қариндошларидан бир қанчаси ҳалок бўлган эди. Булар орасида саййидлар ҳам бор эди. Аммо Абу Суфён Шом карвонининг бошлиғи бўлиб, йўлда бўлганликдан ўзи бу урушда қатнашмаган эди. Шунинг учун бу мусибатга чидай олмай қаттиқ қайғурди. Тезлик билан мусулмонлардан ўч олмоқ фикрига тушиб, “Муҳаммаддин ўч олмагунимча, бошимга ва юз-кўзларимга сув теккизмайман”, деб араб одатича қасамёд қилди.

Шу қилган қасамини амалга ошириш учун Қурайшдин икки юз кишини бирга олиб, Мадинага қараб йўлга тушди. Мадинага яқинлашганида яҳудлардин Бани Назир қабиласининг раисларига учрашиб, аларни ҳам қўзғашни ўйлади. Шу мақсад ила Абу Суфён қабил раиси Ҳуяй ибн Ахтаб олдиға кечқурун қоп-қоронғида келди. Киришга рухсат сўраб, эшик қоққан эди, эшикни очмадилар. Бундин умиди узилгач, иккинчи раис Саллом ибн Мишкам қошиға борди. Бу унга суюнчилик кўрсатиб, ҳурматлаб қарши олди. Зиёфат устида емак-ичмак ўтгандин кейин ҳар иккови яширинча сўзлашдилар. Сўнгра Абу Суфён унинг олдидан чиқиб, аскарларидин бир неча кишини Мадинага юборди. Уларнинг қилган ишлари – Мадинадан четроқда бўлган бир хурмозор боққа ўт қўйиб, ичидаги боғбонни тутиб ўлдирдилар.

Бу хабар Расулulloҳға етгач, Пайғамбаримиз тезлик билан икки юз киши олиб, булар ортидан из қувиб чиқдилар. Киши ўлдириб қочган душманлар Абу Суфёнга келиб қўшилиши билан Расулulloҳнинг келаётган хабарини англашиб, душман аскарига бузғунлик тушди. Шошганларидан

оғир юкларини қолдириб қочиб кетдилар. Уларнинг кетидан кўп хиёл ўтмай Ислом аскарлари ҳам етиб келди. Кўрдиларким, олишга улгурмай ташлаб қочган нарсаларининг кўпроғи арпа-буғдойнинг талқони экан. Шунинг учун бу ғазотга “Савиқ ғазоти” деб от қўйдилар. Араблар талқонни “савиқ” деб атайдилар. Бу ғазва Бадр ғазотидан икки ой сўнгра воқеъ бўлди³.

Ийд намозларини ўқиш амри: Ва шу йили Аллоҳ таоло мусулмонларга икки ийд намозини ўқимоққа буюрди. Бу икки ийд намозини бутун шаҳар ва қишлоқ халқлари бир жойда йиғилишиб ўқимоқ суннат бўлди. Бунинг ҳикмати шул эрдиким, бу йиғилган мусулмонлар диний бирлик-иттифоқларини кўзлари кўради. Барчалари бир Аллоҳнинг қуллари, бир пайғамбар уммати эканликларини эсларида тутати. Пайғамбаримиз Муҳаммад алайҳиссаломнинг бирлик-иттифоқлик тўғрисидаги умматлариға берган топшириқларини ёдларидан чиқармасинлар.

Шунинг учун Расулulloҳ бу икки ийд намозларида бутун мусулмонлар бир жойга йиғилишиб улуғ жамият билан намоз ўқишни суннат қилдилар. Бундан мақсадлари танишган-танишмаган барча мусулмонлар бир туғ остида йиғилганларини аларга билдириш эди. Шу иттифоқ ва муҳаббатларини чинғитиш (мустаҳкамлаш) учун чора кўриш лозим бўлганликдан бой кишиларга рўза ийдида камбағалларга фитр садақа бериш ва қурбон ойида қурбонлик қилиш вожиб бўлди. Бу икки эҳсоннинг аввалгиси йўқсилларга ийд харжиси бўлди. Иккинчиси эса улуғ байрам кунларида бойларнинг камбағалларга бериши зиёфатидур.

Алихонтўра СОҒУНИЙнинг
“Тарихи Муҳаммадий” асаридан

Давоми бор...

¹ Имом Бухорий. Саҳиҳул Бухорий, Адаб, 96; Имом Муслим. Саҳиҳул Имом Муслим, Бирр, 165.

² Ибн Қайюм Жавзий. Зодул-маод (тарж.), т. 3, 234-бет.

³ Ибн Қайюм Жавзий. Зодул-маод (тарж.), т. 3, 233-бет.

Руанда мусулмонлари

Руанда – Шарқий Африкадаги денгиз-га чиқиш имкони йўқ, тоғли рельефга эга мамлакат. Ушбу мусулмон жамияти вакиллари 1994 йилда жисмоний таҳдидга дуч келган ватандошларига энг сўнгги имконияти даражасида ёрдам кўрсатдилар.

Мусулмонларнинг ушбу фидойилиги мазкур Африка давлатида Исломга мойил инсонларнинг кескин кўпайишига сабаб бўлди.

Руанда муфтийси ёрдамчиси Шайх Солих Нсхимимананинг айтишича, 1994 йилда юз берган даҳшатли жиноят – геноцидлардан бирида мусулмонлар ҳам жабр кўрган.

Қонли воқеалар юз берган вақтда мамлакат пойтахт шаҳри Кигалидаги Муаммар Қаззофий номидаги энг катта масжид ҳамда Ислом маданияти марказидан ҳимоя сўраб борган тутси халқи вакиллари билан бирга юзлаб мусулмонлар ҳам ўлдирилган эди.

Шунингдек, Шайх Солих Нсхимимананинг таъкидлашича, 1994 йилги геноцидда давлат раҳбарлари мусулмонларга бегоналардек муносабатда бўлган. Мусулмонлар ҳам худди тутсиларга ўхшаб камситишга ва қирғинга учраган эди.

Унинг сўзларига кўра, мамлакатдаги оммавий қонли қирғин пайтида мусулмонлар тутсиларни ҳимоясига олган, шунингдек, геноцид иштирокчиларининг қонли ҳаракатларини қўллаб-қувватлаган ҳутуларга ҳам ёрдам қўлини чўзган. “Мусулмонлар ватандошларини масжид-

ларга, ўзларининг уйлариغا яширдилар ва ўзларининг ҳаётларини гаровга қўйиб ҳимоя қилдилар”, дейди Руанда муфтийси ёрдамчиси.

«Мусулмонлар қайси динга мансублигига қарамасдан, ҳаммани ҳимоя қилдилар, Бу осон бўлмади. Мусулмонлар геноцидга учраган насронийлар ва бошқа дин вакиллариининг ҳимоясида маҳкам туришди. Буни бизга муқаддас китобимиз Қуръони карим ўргатган”, деб сўзини давом эттирди Нсхимимана.

“Қаззофий” масжиди жамоасининг 35 ёшли вакили Абдулкарим Мухизий ўша мудҳиш воқеаларни қуйидагича хотирлайди: “Руанда мусулмонлари ўшанда қаттиқ қийинчиликларга дучор бўлган эди. Масалан, мен ўша вақтда ёш бола бўлганман ва мени католик мазҳабини қабул қилишга мажбурламоқчи бўлишганди”.

Авваллари Рамазон ва Қурбон ҳайитлари расмий байрам ҳисобланмаган. Ҳозирги ҳукумат қарори билан эса, исломий байрамлар дам олиш куни деб эълон қилинган.

Расмий статистикага кўра, ҳозир Руанда аҳолисининг тўрт ярим фоизи мусулмон. Бироқ муфтиятнинг маълумотида қараганда, 13.5 миллиондан иборат мамлакат аҳолисининг ҳар ўн нафаридан бири Ислом динига эътиқод қилади. Мамлакатда 500дан ортиқ масжид фаолият кўрсатади.

Дамин ЖУМАҚУЛ
тайёрлади.